

De catechismus, oft kinder leere, diemen te Londen, in de Duytsche Ghemeynte was gebruyckende.

<https://hdl.handle.net/1874/424623>

2

De Catechismus,

oft kinder leere, diemen te
Londen/in de Duytsche
Ghemeynte was ge
bruyckende.

Psalm. 119.
Wie sal een Jonghelinc zijn leuen onstrafe
selich leyden, ten zy dat hy dat stels, na
den eyseh dijns Woordts

Anno 1563.

Jan Vtenhoue, de Duytsche Ghes
 meynte die te Londen is, wenscht
 ghenade ende vrede van God
 den Vader/ door Iesum
 Christum onsen Hee
 re. Amen.

DE Godsalighe weluaert eens
 Lantschaps, beminde broeders, na
 mijn verstant, is meest in drie stuc-
 ken gelegen: namelick, in de Gods-
 salicheyt der Ouerheyt, in de oprechticheyt
 der Leeraers oft dienars des woorts Gods,
 ende in de onderhoudinghe der Christelicker
 Scholen. Sonder de welcke drie, het niet
 meughelick is, dat het eenighen Lande wel
 soude kunnen gaen. Ghetijck het oock we-
 derom niet meughelick is, dat het anders dan
 wel den Landtschappe toe gae, daer dese drie
 ouer een komen. Want aengaede deerste van
 desen, het is ghewis, dat de Ouerheyt eens
 Landtschaps, den Lande is, het ghene dat de
 maghe, den Lichame des menschen is: by de
 welcke, ghetijckerwijse het gantsche lichaem
 geuoedt wordt, ende daer sonder niet geleuen
 kan: Also ist oock niet meugelick, dat eenich
 Landtschap sonder Ouerheyt geduerich blij-
 ue. Ouermidts de groote ellendicheyt, ver-
 douenheyt ende boosheyt, des menschelicken
 aerts ende naturen, de welcke daerom, dooz
 wterlicken ende politischen regimente ghe-
 regeert moet wesen. Maer also het niet ghe-
 noech is, ter behoudinghe des lichamelicken
 ghesontheyts, een maghe te hebben, ten zy
 dat se goet ende ghesondt zy: Also ist oock
 den

Vooreden.

- den Lande niet ghenoech een Ouerheyt te hebbe, ten zy dat sy w ijs ende Godsalich zy. Anders booz waer ist onuerbz aechlich, onder sulcke Ouerheyt te stane: en is een Warachtighe straffe Gods, booz de souden des volcks,
- Job. 34. d. 30.** * Wanneer het ongoddelicke Ouerheden onderworpen is. Als het oock in contrarien, een groote onwtspreekelicke segeninge Gods is, booz den Lande, den welcken een wijse en Godsalige Ouerheyt vanden Heere toe gheschickt is: ghemerckt, dat een wijse Ouerheyt, de sterckte ende vasticheyt des volcx is.
- Sap. 6. c. 16.** Een anderē, hoe noodtsakelich de oprechte Leeraers ende Dienaers des woordts, des Lande zijn, kan lichtelick bekent werde, wt de noodtsakelicheyt des woordts: dswelck alleen het licht, leuen, en spijse der zielē is, luyten dswelck oock anders niet kan welen, dan dupsticheyt, doodt, en ewige verdoemenisse. En is niet menigelich, dat het den volcke wel gae, daer de oprechte leeringhe is gheprekente. * Want daer de Prophecie of Goddelicke leeringhe gheprecket (also de wijse man seyt) daer moet volgen een verstroyinge des volcks: * So dat een volck sonder Leeraers, van Christo den Heere seue, ten rechten gheleken werdt, by ten kudde Schapen dat sonder Herder is, dswelck ontwonnelick aller gheleken der goeder weyden en wateren, oock allen perikelen der wolcken en verkindender Dieren, onderworpe is. * Hierom heeft Christus de Heere, den dienst zijns woordts so noodtsakelick in zijn Ghemeynte gheacht, en oock inghestelt, als den eenighen middel, om de spie in alle eerbaerheyt ende Godsalicheyt te vergaderen ende te onderhouden.
- Mat. 9. d. 36.**
- Mat. 28. v. 19.**
- Luc. 23. e. 47.**
- Apocalyp. 9. d.**
- En derden, aenghemerckt de groote onwetens

Voorreden.

Wetenschap en archeyt onser *ghelicheynder
 natueren, die ons vanden buyck des moeders
 aen, aenghebozen is, so kunnen wy lichtelick
 berisken, hoe grootelicks den tongen kinderē
 de Chyrtelicke onderwijninge van uoode zy:
 op datse in den heyligen wille en wegen des
 Heeren gheleert, en tot de kennisse en bryese
 des seluen, *van der ionckheyt aen ghebracht
 zijnde, tot alle Goddelicke handelē bequame
 werden, en den dienst Gods, desghelijcks des
 Staets, en des Landts weluaert, niet alder
 neersticheyt (so sy schuldich zijn) veruoorde-
 ren. * Daerom de Heere so ernstelick ouer al
 beuolen heeft, datmē de kinderē in zijn God-
 delicke gebodē neerstelic onderwijlen soude:
 Op datse door de aenmerckinge, der grooter
 onwylpzelicker weldadē Gods, die hy ons
 allen in Christo bewesen heeft, tot pzyninghe
 zijns Staets, en tot danckbaerheyt gheroert
 zijnde, hem in een volstandich gelooue en se-
 ker hope dienen, in alder heylicheyt ende ghe-
 rechticheyt. * De selue leere gheeft Paulus
 den Vaders, seggēde: Ghy Vaders, verwoect
 dyne kinderē tot grāschap niet, maect bryngt-
 se op, deur onderwijninge ende straffinge des
 Heeren: de welcke onderwijninghe den eeni-
 gen middel is, om eerlicke ende Chyrtelicke
 Huyshouders en Regimenteurs inden Lan-
 de te verweruē: Als oock in contrarien, daer
 dese kinder onderwijninge gebreect, alsulcks
 niet beuonden wort: * ghelijck ons sommi-
 ghe exempelen der Schyftueren ende Histo-
 rien, in de experiencie selue, wel betuyghen: so
 datter gheen twijfel zy, dat dese dzy weldadē,
 de grootike ende de meest noodighe zyn, die-
 men ten behooue eens Lantschaps soude mo-
 ghen begheeren.

Benēsis. 6. 2. 3
ende 8. c. 21.

Deut. 32. 2. 7.

Exod. 12. r. 25
ende 13. 2. 8.

Deut. 4. 2. 9.
en 6. 2. 7. c. 20.

Ephe. 6. 2. 4.

Deut. 21 b. 18.
1 Reg. 2 b. 12.
ende 4. b. 11.

Boorreden.

4. Ro. 22. a. 2.

En, aengafde de eerste, God de Heere heeft ons in dit Rijke seer rijckelick begaest, van een Godsalige Ouerheyt, naemlick, van Koninck Edward den sessē: de welcke vā zyns der grooter ionckheyt aen, alle Afgoderie en valschen Godsdienst, wt synē Rijke geveert hebbēde, heeft het warachtich Apostolisch ge loone, leeringe, en den rechten Godsdienst, op gerecht: so dat wy ten rechten wel seggē moghen na derempel * Josie, datter vooz hem gheen Koninck gheweest is, niet alleenlick in dit Rijke, maer oock in de gantsche Christenheyt, die hem tot den Heere na zyn heyligh woorpt, so wt gantscher herten en zielen bekeert heeft, als hy gedaen heeft, en is ooc te verhopē (ten zy dat ons de Heere om onse on danckbaerheyt straffe) dat God door hem noch meer en meer alle Godsalicheyt, niet alleen hier, maer oock elders metter tyt ver snoozderen sal: als wy lichtelick mercken moghen, wt de groote weldaedt, die hy hier onse Duytsche Statie, en allen Wtlandischen (ter begeerte van mijn Heere Jan a Lasco, onser aller Superintendent) bewesen heeft: haer elynen grootē koste bereydende eenen bequamen Tempel, ende toelatende den oprechten dienst Gods, na de ordinancien Christi des Heeren, en de onderhoudinge der Apostolen. Wouen dien, heeft hy ons oock gheleerde en oprechte Predikanten seive gheordineert: door de welcke ons de warachtige leeringhe der Propheten ende Apostolen, rechtsinnich, sonder eenighen menschen deesse, verkon dacht wert: so dat wy in dese twee eerste, grootelicks vanden Heere begaest zijn: Daer al hy ghedancht zy inder eewicheyt.

En, op dat het derde, naemlick, de kindet
onders

Snderwylsingē onser Ghemeynten dock niec
gebzeken soude, so heeft den Predikanten eck
Duerlingē goet eck noodtsabelick gedocht,
als het sock hā noode is, dat wy den Cathes-
chisimum oft Kinderleere, der Ghemeynten
souden voorhouden: te weten, den seluen Ca-
thechisimum, diemen in Dost Axiellant is ge-
bruyckende, den welcken ick tharer begeerte
in onse Nederlantsche sprake ouergelet heb-
be: Waer in ick mijn eyghen sprake (die doort
misbruyck grootelicks gelscheynt is) dicmaec
te buyten gae, als ick delgeijcx in onse beij-
dinge ghedaen hebbe: so wel, op dat ick se tot
haren oorsprongk (so verre als het my men-
gelick is) brengen mochte: als daerom, dat ick
van de Ghemeynte, die hier wt menigherley
Landen vergadert is, te beter verstaē mochte
wesen. Aoozwaer, wy zijn wel schuldich den
Heere te dancken, van alle dese syne kostelic-
ke gae: de welcke onse Vaders noyt te ghee-
nen dagen gesien hebbē. Want onder de Prin-
cen die sy tharen tijden ghehadt hebben, daer
zijnder wel eenige geweest, die goet genoemt
waren, als sy oock, Politischer wysē, goet,
wijs, ende gherechtich waren: maer wy lesen
van gheene, die de Godsalighe kennisse des
Heeren ghehadt, ende den oprechten dienck
Gods, wt synen woorde verwoozdert hebbē:
So dat dese onse weldaet, dies te meerder be-
hoort gheacht te wesen, dat wyse van enen
vreemden Prince ontfangen, daer se ons onse
natuerliche Princen selue weygheren.

Ten anderen, so dencke ick niet, dat onse
Nederlantsche Patrie hooz desen tijdt oyt
Ghemeynte ghehadt heeft, daer in Dwoozdt
Gods so louterlick ghepredicht is gheweest,
de Sacramenten so oprechtelick wtgericht,

Boorreden.

1. Cor. 14. c. 27

ende de Chyffelike straffe so neersletick ende ghetrouwelick gheoeffent zijn gheweest, als in de onse. In de welcke (bouen de onderhoudinghe onler huys armen, deur den dienst der Diakenen behoortick ghedaen) wy oock de Wekelicke collacien der Schyftueren oft Propheetie hebben, daer af Paulus verhaelt, 1. Cor. 14. In de welcke alle de Predikacien der boozgaender weken, by de Predikanten ghedaen, ghehandelt worden: daer in de Ouderlingen, en de ghene die daer vander Ghemeynte toe gheordineert zijn, op de selue Predikacien, wt ter Schyft boort bzinghen, dat ter soude menighen dienen ten breederen verstande des wtgeleyden Texts, ende ter sichtighe der Ghemeynten, der welcker Argumenten de Predikanten ghenoech doen moeten, ende haer leeringe alleene wt den woorden Gods verantwoorden. Welck den eenighen middel is, om de oprechte Apostolische leere in de Kercke te onderhouden, ende de Consciencien der Ghemeynten te beuestigē. Waert dat de Roomsche Kercke dat onderhoude hadde, Sathan soude se niet ouerwelicht ende tonderbrocht hebben. Bouen dit, so hebben wy in den seluen Tempel noch twee Latijnse lessen, in de welcke: die eens van den boozsepoen H. Jo. a Lasco, int nieuwe, de ander van Gualterus Delenus, int Oude Testament: Welghelijcks de collacien der Schyftueren, op de selue lesse gedaen, ter grooter sichtighe aller gheleerden, en censuris der Ghemeynten. Ten laetsten, so hebben wy tot nu toe (dat ick ymmer weet) geen oprechte kinder leere in onse Nederlantsche sprake ghehadt, welck leere te beklaghen is. Want sonder een somme oft kort begrip

des

des warachtigē geloofs, so ist niet mogelijk dat de gemeene man, in de artikelen des geloofs wel geleert of geërōdert mach wesen, bysonder daer geen oprechte Predicatie wōden louteren woorde Gods geschieden men- gen: eñ hierom ist datter in onse landen, onder allen anderen, so veel dolingen eñ ketterien opgestaen zyn, ende de ouerhandt ghenomen hebben: Dwelck nochtān door tgerichte oordeel Gods ouer onse landen, Ouerheyt, ende de Priesters derseuer geschiedt is, na dat sy de Waerheyt niet toegelaten hebben, dat sy al te leugenen eñ ketterien de deure openen sou- den: op dat mensche geloouen ende ontfanghen soude. Als de arme veruoerde menschen (die de leugenen ontfangen hebben) wōt haet des Papischen religions, dat sy deur de klaarhē des woorts afgodisch bekendē, vande Roomsche kercke eerstmael afweken, so wast booz- waer van noode, dat haer d'warachtich Reli- gion oprechtelick, door predicatie of godde- liche Schriften verkondicht soude wesen, op dat sy eens wat sekens in eenich hoer begrip volgen mochten: maer dat haer gheswegert zynde, so heeft Sathā de oude byant der men- schen, zyn onkrūpt door alierley valsche Dis- pheten onder haer gesaeyt: op dat sy dat booz- de waerheyt ontfangen soude, als sy oock ge- daen hebben: Ja zyn door den haet des Papi- schelicken religioens so verre gekomen, dat sy oock het goet, in de Roomsche kercke onte- gebieten, met den quaden berwoopen hebbē: Als het lichte blijcken mach in de gheue die- de twee natueren in Christo den Heere, de herrijfensse der dooden, ende dierghetijcke verloochenen. Ende hebben haer onder haer- seuen leeraers opgerecht, die in den Wille des

Vooreden.

1. Cor. 12. 8

Esai. 1. 8. 3. 4

Mat. 21. 8. 4

Mat. 10. 15

Heeren niet wel gheleert, noch oock na den
geest Gods wel gesint, maer opgeblasen wa-
ren: vermadende alle geleerdtheit en kennē-
schap der tongen, oock alle * oprechte wtleg-
ginge der Schrifturen, de welke Paulus,
als gauen des heyligen Geests, de Gemeynthe
Christi so noodtsabelick geacht heeft. Wi die
dat ons nu de Heere so grootelicks begaest
heeft, so het vozen geleyt is, kunnen wy wel
schuercken zijn groote bermherticheyt tons-
waert: de welke so groot is, alle noyt te gee-
nen dagen tot eenigen menschen geweest is:
Dit is ontwuelick de dach der besoeckingē
des Heeren, daermede hy nu onse Duytsche
Statie, die hier te Londen is, verlocct: ist dat
wyse verachten, ende niet waernemen, so sal
vanden Heere ouer ons geleyt wordē, dat hy
van den Joden seyde: * Ick hebbe kindere
opgebracht en verheuen, maer sy hebben my
vermadet. * Ende het Rijke Gods sal van
ons gewoert worden, en gegeuen den volcke
dat boetuerdige vruchten voortbrengen sal:
* ende het sal die van Sodomē en Gomo-
rhen in den dach des oordeels beter gaen dan
ons. Ist dat wyse oock ter herten nemen, en
ons gantschelick tot den Heere bekeere, hem
door dese groote weldaden danckende, en ons
ghelouue met alle Godsalichyft betuygende,
so sal ons door de segheninghe des Heeren,
in alle onse weggen wel gaen: de welke ons
door synen Geest by sal staen, van nu aen tot
in dat ewich leuen. Hier en tuschen sullen
wy veel aenstoets hebben niet alleene vande
Papisten, ende gheueynsde oft ongodelicke
menschen, maer ooc van andere, die met aller-
ley ketteryen besmet sijn: de welke ter bene-
dinghe harer dolinge, de Schrift oock konnē
booske

dootbringē, so wel alse * Sathan haer mee-
 ster, Christo den Heere voortgebracht heeft :
 Maer so gheslickt en wtgelept, dat haer wt-
 legginghe met de heylighe Schrift, geenling
 staende kan blijuen : de welke gemerckt dat
 sy dooz den heyligen Geest (die * alle wech
 erndzachtich ende eenuoudich is, hem seinen
 geenling contrarierende) van den Prophten
 ende Apostelen gheschzeuen is, in alie haer
 stucken warachtich moet wesen. En dese sel
 ue menschen hebben so tegen de waerheyt ge-
 swozen, dat sy lieuer de een des anderen ket-
 terie (hoe groot sy oock zy) aenueerde souden,
 dan de oprechte Apostelische leere: also wy by
 experientie wel mercken meughen. * Maer
 daer moeten ketterijen zijn, op dat die daer ge-
 proeft zijn, gheopenbaert worden. Daerom
 sullen wy ons hier troosten, † wt dien dat
 Christus geset is ten valle van beien, en dat
 hy de steen is, daer tegen haer de menige stoo-
 ten moeten: hem aenroepende in alie dese en
 andere tegenspoedicheden, * wel wetende dat
 niemant de syne wt syne handē kan gerrec-
 ken. God de Heere geue dat de ghene die wt
 onwetenschap dolen, ten rechten weghe ko-
 men meugen, op dat wy in een gheiooue ver-
 eenicht zijnde, hem eendzachtelick dienē ende
 prisen meugen, alie de daghen ons leuens, in
 heylicheyt ende gherechticheyt. Amen.

Hier mede, beminde broeders, weest den
 Heere Christo onser aller Verloender, in-
 der ewicheyt beuolen, desen onsen kleynen
 arbejdt danckelick ontfanghende.

Te Londen, den xv.
 May, Anno 1553.

Vraghe.

Eccl. 15. b. 14.
Eñ 17. a. 1. 2.
Ephes. 4. a. 7
psal. 8. a. 7.

Werom heeft God den mensche gheschapen/ * ende met sulcke groote gauen des verstandts / bouen alle andere creatueren begaest?

antwoorde.

Ephes. 1. a. 4.
2. Tim. 2. 8. 4.

Dat hy synen God ende Schepper recht soude leeren bekenne / beminne / vreesen / louen / * en prijsen / ende afles syner goedē deelachtich wesen soude.

Vraghe.

Meughen wy door onse eygen verstandt ende natuerlike kracht wel bekenen wat God is?

antwoorde.

Rom. 1. b. 14.
psal. 19. a. 1. 2.

* God openbaert hē wel allen menschen in de scheppinghe der creatuerē / so verre / dat niemant eenige ontschuldige hebben kan. * Maer een salichmakende kennisse van God / konnē wy wt onser natueren niet hebben / † de welke ons God de Heere door synen gheest gheuen moet.

Mat. 11. c. 25.
Eñ 16. b. 17

† 1. Cor. 2. b. 13

Vraghe.

Waer sullen wy de selue leeringhe Gods / onbedrogen meughen hooren?

antwoorde.

2. Tim. 2. b. 16
psalm. 19. a. 4

2. Petr. 1. c. 20

Luce 16. b. 29

Rom. 15. a. 4

In de heylige Sibelsche schrift / dat is / * het Oude ende Nieuwe testamēt : daer ons sekerlicā de onbedrieghelicke waerheyt / wt den monde Gods gesproken / mēt klaren ende open verstande / (so vele als ons ter salicheyt van noo-

den

den is) voorgehouden wort.

Vraaghe.

Leert ons van de Schrift genoeg:
saemlick van God?

antwoorde.

* Ja sp: ende al wat ons van noode
is om de volkom: en salicheyt en dat ee-
wigh leuen te verkrighen: † so dat men
gheen ander leere en behoest om dat:
selue te beuustighen.

Galat. 1. a. 8. 9

Act. 20. c. 27

2. Tim. 3. b. 16

† 2. Cor. 10. en

de 6.

Vraaghe.

Wat leert ons de Schrift van God/
op dat wy hem te recht leere bekennē?

antwoorde.

Dat hy een † eenich en ewich God wint 4. d. 35.
is. * Druuldich in persoonen / te wete /
Vader / Sone / en heylige Geest. † Van
allen menschen ooghen en verstande /
na zyn wesen onbegripelick / * ee geest
en onsiellick / † alleen dat opperste en
alder ghenoechsaemste goet: in zyn der
natuerē van onbegripelicke * heerlick:
heyt en wyseheyt / van onendlicke mo-
gentheyt / van onueranderlicke gerech-
ticheyt / en van onwtsprekelicke berm-
herticheyt.

ende 6. a. 4

* Matt. 3. b. 16

en 28. b. 19

1. Joan. 5. c. 20

† 1. Cor. 2. b. 18

en 13. b. 12

Exod. 33. c. 20

* Jos. 4. c. 24

† Gene. 17. a. 1

Deut. 4. d. 31

* Exo. 34. a. 6

Vraaghe.

Hoe weet ghy / dat daer maer een
God is?

antwoorde.

Quermidts dat God in de Schrift
met opentlicke woordē seyt: * Ick bin
God / ende daer is gheen ander: † ende
also

* Esa. 45. a. 5

en 44. a. 8

† Deut. 6. a. 4

en 12. c. 29

1. Tim. 2. 8. 9
Psalm. 5.

also getuycht de Schrift oock van God
in allen plaetsen.

Vraghe.

Hoe bewijst ghy nu wt de Schrift/
dat in een Goddelick wesen dnye ver-
scheiden persoonen zyn?

Antwoorde.

Matth. 3. b. 16.
Luce 3. c. 22

Wat veel plaetsen: maer alderklaer-
lickst/* wt den Doop ons Heeren Jes-
su Christi/inden welckē dese verschey-
den persoonen klaerlick voorghestelt
worden.

Vraghe.

Hoe bewijst ghy dat een peghelick
van dese persoonē/ God is/ in een gods-
delick wesen?

Antwoorde.

Joan. 10. d. 30
Rom. 9. a. 5
1. Cor. 12. a.

† Mat. 28. b. 19

Op dien dat de heylige Schrift van
eenen God tuyggt/* ende euen wel ee-
nen pegelickē van dese dny persoonen
euen ghelycke macht ende eere/ in een
godlick wesen toeschryft: † ghelycker-
wys sy oock also in aller Christenen
Doop aengeroeypen en bekent wordē.

Vraghe.

Waerinne bekenne wy nu breeder
Gods heerlickheyt/wijsheyt/ ende ons
eyndelicke moghentheyt?

Antwoorde.

Jes. 10. b. 11. 13
Rom. 1. c. 10
1. Cor. 17. c. 24.
25. 16.

* Die bekenne wy in de scheppin-
ge/onderhoudinge/ en regeringhe der
gantscher werelt/ en aller creatueren.

Vraghe.

Waers

Van den dienst Gods.

Waerinne vernemē wy zyn onuer-
anderlike gherechticheyt?

Antwoorde.

* In de belooninge des gehoorsaem
hepts/ en straffinghe des ouertredens/
die God de Heere bepde ewelick ende
onueranderlick gheordineert heeft.

Deut. 27. b. 19
en 28. a. 3
Leit. 26. c. 26
Erod. 20. a. 4
en 24. a. 7

Vraghe.

Waerinne blijckt zyn onwtspreek-
like bermherticheyt?

Antwoorde.

Waerinne dat God wt hem seluen/
* als wy dat niet dachten noch begeer-
den/ tia als wy noch zyn vpanden wa-
ren/ wt louter ghenade ende bermher-
ticheyt / den menschelicken gheslachte
na den val/ * synen eenighen Sone Je-
sum Christum/ tot eenen Salichmaker
toegheseyt ende ghegheuen heeft.

Ephef. 1. a. 4
1 Joen. 4. b. 10
† Rom. 5. b. 10
Rom. 3. b. 14
1. Tim. 1. a. 9
* Genes. 3. b. 15

Vraghe.

Is dese bekenninghe van God ghe-
noechsaem?

Antwoorde.

Het is niet ghenoech dat wy beken-
nen datter een God zy/ maer wy moetē
hem oock als onsen God beminnen/
dancken/ prijsen/ vreesen/ eeren/ ende
dienen.

Matth. 7. c. 23
Lucr. 8. d. 39
Jacob. 2. b. 19
Deut. 6. b. 13.

Vraghe.

Hoe so?

Antwoorde.

Dat wy al onse begheerten / ghe-
dachten/ woorden ende werckē/ doen/
laten/

Van den dienst Gods.

1. Cor. 10. d. 31
Coloss. 3. b. 17
psalm. 103.
1. apoc. 10.

laten/lijf ende leuen/ ende al wat onse
is/* tot loue zijns Soddelicken Naems
aenrichten/† en ganschelick in warach
tigher gehoorsaemheyt tot synen wil
le opofferen.

Vraghe.

Waer door bekennen wy dan alder
best synen wille / op dat wy dien vol
gen/en in den Dienst Gods niet dolen?

Antwoorde,

Rom. 7. 2. 7
1. psalm. 19
Esare 8. 6. 3
* 2. Ct. 2. b. 16
Deut. 4. 8. 1. 2

* Wet zijn wet / † de welke eē beschre
uen Regel/ende volkomen leere is des
heylighen Godlichen willen. * Daerin
de Heere met wtgedruckte klare woor
den ons allen voorgheschreuen heeft/
wat wy doen oft laten sullen.

Vraghe.

Welck is dan de Wet daer ghy hier
af spreeckt?

Antwoorde.

Exod. 20. a. 3
Deut. 5. a. 1
† Exo. 24. a. 4
21. b. 12. en 32.
b. 15. en 34. a. 1
Deut. 10. a. 1

* De thien gheboden des Heeren/
in twee Tafelen Moysi op den Bergh
Sinay ghegheuen. Daer af de eene in
houdt/ de gerechticheyt te God waert/
ende den eyghentlicken warachtighen
Godsdienst/bepde inwendich ende wt
wendich/in vier geboden besloten. De
ander/de gherechticheyt ende warach
tighen Godsdienst tot onsen naesten/
in ses gheboden begrepen.

Vraghe.

Welcke zijn de geboden der eerster
tafel?

Antwoorde,

Ick ben de Heere dyn God, die dy ^{Exod 20}
 wt Egypten Landt, wt den dinste ^{deuter 5}
 huysse gelendt hebbe. Ghy sult gheen
 ander godē voor my, noch beneuen
 my hebben.

Ghy sult dy gheen Beelde, noch ^{2o}
 eenighe ghelickenisse maken, noch
 van tghene datter bouen in de Hes
 melen is, noch van datter onder op
 der Aerde is, oft van datter in de wa
 teren onder der Aerde is. Ende aens
 bidise niet, noch eerise, noch diendise
 niet. Want ick de Heere dijn God,
 ben sterck en ieloers, die daer besoe
 ke der vaderen misdaet, in de kindes
 ren, tot in dat derde ende vierde ghe
 lide, der ghener die my haten. En ick
 doe barmherticheyt aen veel duyfens
 den die my lief hebben, ende mijn ge
 boden onderhouden.

Ghy sult den Naem dijns Heere ^{3o}
 dijns Gods niet te vergeefs of lichts
 ueerdelick gebruyckē: Want de Hees
 re sal hem niet onschuldich houden,
 noch ongestraft late, die synē Naem
 te vers

De thien gheboden.

te vergeefs of lichtuerdelic gebruyet.

4 Zijt ghedachtich des Sabbath's dach, dat ghy dien heylicht. Ses dagen suldy arbeydē, en alle dijn werck doen: Maer de seuensten dach, is de Sabbath des Heeren dijns Gods. Dan suldy gheen werck doen, noch dyn sone, noch dyne dochter, noch dyn knecht, noch dyn ioncwijs, noch dyn vee, noch dyn vreemdelinck, die in dynen stadt poorten is. Want in ses dagen heeft de Heere Hemel en de Aerde ghemaect, ende de Zee, en al dat daer in is. Ende hy ruste ten seuensten daghe. Hierom ghebenedyde de Heere den Sabbath dach, ende heylichde hem.

Uraghe.

Welck zijn de gheboden des anderen Tafels?

Antwoorde.

Dese nauolghende ses.

5 Ghy sult dyn vader ende moeder eeren, op dat ghy langhe leeft op der aerde, en dattet dy wel ga indē Lāde, dat dy de Heere dyn God geuen sal.

Ghy

De thien gheboden.

Fol. 10.

Ghy sult niet dooden. 6.

Ghy sult gheen ouerspel doen. 7.

Ghy sult niet stelen. 8.

Ghy sult gheen valsche ghetuyge 9.

sprecken teghen dynen naesten.

Ghy sult niet begeerē dyns naes. 10.

ten Huys : Ghy sult niet begheeren
dyns naesten wijf, noch synē knecht,
noch zijn ionckwif, noch synē Doffe,
noch synen Ezel, noch voek eenich
dinc dat zijn is.

Vraghe.

Wat houdt ghy van dat eerste ghe-
bode?

antwoorde.

Dat het is dat Hoofst ende Funda-
ment aller ander Gheboden/ ende des
gantschen dienst Gods/ in dwelck ons
de Heere twee dinghen in sonderheyt
voorhoudt/ die wy gantsch neerstelick
behooren waer te nemen.

Vraghe.

Welck is dat eerste?

antwoorde.

* Dat wy bekennen / dat God onse Exodi. 15. 4. 1.
God/ ende sodanich een God en Heere Den. 27. 8. b. c.
is/ die ons kan en wil († ist dat wy hem ende 28. 8. b. c.
hooren) van allen quade gantschelick
verlossen/ ende met alle goet ryckelick
segghenen. Ghelyck als hy dat eenmael
G h inde

Wlegghinghe

Exod. 13. a. b. c. **I**nde verlossinghe der kinderen van * Is
 ende 14. b. 19. **r**ael / wt Pharaons handen / bewesen
 Psal. 78. b. 14. **h**eeft. † Welck oock een voorbeeldt ge
 ende 80. a. 9. **w**eeft is / der verlossinghe / die Christus
 † 1. Cor. 5. a. 7. **d**e Heere ons allen verworuen heeft /
 Esai. 53. a. 7. **v**an tgewelt ende de macht des Dups
 * Coll. 1. b. 12. **w**els. † Want wy alle kinderen Abrahe
 † Rom. 4. b. 16. **n**de Israeliten zijn / so vele als wy in
 ende 9. a. 8. **C**hristum den Heere ghelouen.
 Galat. 3. a. 7. **U**raghe.

Uraghe.

Welck is dat ander / dat wy in dit ge
 bot hebbē sonderlick waer te nemen?

Antwoorde.

Deut. 6. a. 4. **N**a dat God de Heere sulck een Al
 Josue 3. a. 7. **m**ogēde en goet God is / * dat wy daer
 1. Cor. 8. a. 6. **b**eneuen gedinckē / dat hijt oock alleen
 Esai. 43. b. 10. **i**s. † Wāt daer en is nergens sulck een
 11. 4. 4. a. 6. **a**nder Heere / hulper en Salichmaker
 † Jere. 3. c. 23. **d**es lijfs en der zielē / daer af ons eenich
 goet kan komen / oft daer door eenich
 quaet gheweert kan werden. Daerom
 gebiedt hy hier / dat wy oock gheen an
 der noch vreemde Goden voor hem of
 beneuen hem hebben.

Uraghe.

Hoe wert dit eerste gebot gehouden?

Antwoorde.

Deut. 4. d. 29. **A**ls wy desen * eenigen en leuendige
 Jereuic. 9. **G**od recht bekennen / groot achten / be
 † Mat. 4. b. 10. **m**innen / vreesen / ende eeren / † hem als
 Luc 10. c. 27. **l**eene aenbidden / betrouwē / dancken /
 Mat. 22. d. 37. **e**n onse herten gantsch en * geheel met
 alle onse krachtē in hem alleene stellē.

Uraghe.

Uraghe.
Hoe wert dit eerste ghebot ouer ghetreden?

Antwoorde.

In menigherhande wijze/maer sonderlick/als wy desen onsen eenighen God ende Heere * verachten/† ons her
te van hem afkeeren/ * ander Creatue-
ren aenhanghen/ Goddelicke hulpe of
troost by haer soeckende/ende also des
eenighen Gods ephentlicke ende be-
hoorlicke eere yemanden anders geuz.

Uraghe.

Welck is dat ander ghebodt?

Antwoorde.

Ghy sult dy gheen gegoten noch ghesneden beelde maken. &c.

Uraghe.

Hoe werdt dit ghebot ghehouden?

Antwoorde.

Als wy de hooge Maesteyt Gods/
* die een gheest is/also int herte dragē/
† dat wy ons geenderley beelde maken
noch oprechtē/dien wy * inwendich of
† inwendich eenighe Godlicke eere en
dienst aenbewijzen: ofc daer wy Gods
zewich/onstienlick/ende onbegrijpelic
wesen by ghelijcken: ende * alleen na
zjn woordt/† inden gheest ende inder
waerheyt dienen.

Uraghe.

Hoe wert dit ghebot ouergetreden?

Antwoorde.

Als wy ons eenige beelden maken/
haer wy God en Gods tegenwoordige
hulps

Van de Beelden.

3 Re. 19. b. 14. * hulpe in soecken / eeren en aenbidde /
 Rom. 11. a. 3. † buyghen / keerssen voor aen steken / oft
 † Baruc. 6 a. 5. eenige ander eerbiedinghe voor bewij-
 b. 18. sen. * Oock als wy eenigen Godsdiest /
 Dan. 3. a. 6. 7. buyten dwoordt Gods / wt ons eyghen
 * Deu. 12. a. 8. deuocie en goetduncken / dichten en op
 Coloss. 2. b. 18. rechten / als Missen / Vigilien / Zielmis-
 sen / aslaetbriuen ende dierghelijcken /
 daermen Gode buytē zijn beuel meynt
 Luc. 16. b. 15. mede te dienen / † hoe heplich oock sy
 schynen te zijn. Vraghe.

Hoe / behaghet dan God niet / wat
 wy tot zyn der eeren / wt goeder meyn-
 dinghe ende deuocie doen?

antwoorde.

Deu. 12. a. 2. 3. Meent voorwaer. * God verbiet als
 Jere. 7. b. 17. eenen Afgod alle Godsdienstē / die hy
 selue niet zyn woordt niet heeft inghe-
 set ende beuolen / † ende wil dat wyse
 Mat. 15. a. 9. neerstelick schuuen en vlieden sullen.
 Luc. 12. a. 1. Vraghe.
 Esa. 29. b. 13.

Hoe so?

antwoorde.

Want het wel recht is / dat wy syne
 1. Cor. 3. b. 19. hooghe Maesteyt niet na onsen wille
 Gen. 6. a. 5. en goetduncken (* dwelck buyten des
 Joen 1. a. 5. Heeren woordt gantsch blint is / ende
 ende 9. d. 39. niet dan quaet dichtē kan) maer na sy-
 nen wille en woort dienen ende eeren.
 Deut. 4. a. 1. 2. † Want God wijs en goet genoegh is /
 om ons te leeren / al dat tot den rechten
 dienst Gods is behoorende. Daerom
 wat God verbiet / dat kan hem niet be-
haghen.

haghen: derhaluen kan oock dat selue
niemant zynder eeren ghebruycken.

Uraghe

Noch wilde ick gheerne wetē/waerō
God der beelden dienst verbodē heeft?

Antwoorde.

* Daerō dat hy na zyn wesen ewich/
onsterfelic/onbegrypelic/en onsen-
lick is/ + wil hy / dat wy alleen by zyn
woordt bliuen / daer op altyt denckē/
hem alwech en altyt int herte dragen/
* en niet door de beelden/ zyns Naems
vergheten / of in synen dienst verhin-
dert worden.

Deut. 5. c. 24.

Exod. 33. c. 22.

† Deut. 4. c. 24

ende 6 a. 1. 2.

Esais. 8.

psalm. 10.

ende. 119.

* Rom. 1. c. 23

Uraghe.

Wat konnē de beeldē daer toe makē?

Antwoorde.

Seen dinck isser/dat ons meer van
Gods eere en rechte kennisse af voert/
dan de Afgodische beelden:want door
dat de menschen de beelden aensien/of
daer op denckē/krijgen sy daer een wa-
nen en opinie af/ + die de rechte warach-
tige kēnisse Gods contrarie is. * Waer
by sy de Schrift oock Dupuelen ende
valstricken der zielen/en den Beelden
dienst/ + Afgoderie / en een werck des
vleeschs noemt. Want die daer beeldē
op richten om te eeren/ die geuen daer
mede te kennē / dat hy den leuendigen
God int herte verworpen heeft / ende
nu een Afgoden dienaar int herte is.

Jerem. 10. a. 3.

Abac. 2. b. 18.

Rom. 1. c. 23.

1. Cor. 12. a. 2.

* Deut. 31. b. 17.

psalm. 96. a. 5

ende 106. d. 36

1. Cor. 10. c. 20

Apoc. 9. c. 20.

Sap. 14. b. 18.

† Gal. 5. c. 20.

Uraghe.

Machmen dan gantschelick gheen
beelden maken? **B** iij **Ant**

Wilegghinghe

Antwoorde.

Exod. 20. 8. 4 * Deent / geenffins om te aenbidde /
Deut. 27. b. 15 of tot Gods en der hepliger gedachte
Leuit. 19. a. 4 nisse. † Want God haet alle beeldē / die
† Den. 16. c. 20 tot afgodischer eere gemaect / op Calō-
21. nen / pilaren / en outarē gericht wordē /
91. Jos. 5. c. 21 en * die also gemaect en gebuyct wor-
Deut. 7. a. 5. den / machmen niet behoudē / ten zy dat
Num. 33. f. 51. wy van God willen ghestrafst werden.
Judic. 6. c. 25.
Zach. 13. a. 2.

Uraghe.

Hoe straft God dese ouertredinge?

Antwoorde.

Exod. 33. c. 27 † Nwēdichlick / met llyfelicke straf-
Esale. 4. 4. 8 9 fen. * Inwēdichlick / met de straffe des
Eze. 14. a. 7. 8 verstants / welck hy verblint. Want so
Oye 8. a. b. wie beeldē maect en eert / die wert niet
Jere. 3. a. 2. 3. alleen niet verstandich daer wt / * maer
† Rom. 1. c. 21. stom / doof / blindt / en in gelycker wyse
ende 5. a. 6. 7. als de beelden selue. † En ist dat de mē-
Sap. 14. c. 22 sche eenighe beelde Gods hebben wil /
† Ps. 115. a. 8. waerom aensiet hy niet den Hēmel / de
† Rom. 1. b. 19. Aerde / ende alle wat daer in is / dat le-
Psalm. 19. a. 1. uendighe Seelden zyn / daer in ons de
Heere zyn ewighe goetheyt / midt / ga-
ders zyn heerlicheyt / moghentheyt / en-
de wysheyt voor oogen stelt en pryst.
Ja / waerom siet hy niet alleen op den
Mensche / die God gheschapen heeft /
† dat hy een na ghedruckte ende leuen-
dige Seelde Gods op Aerden zyn sou-
de / * van wegghen zyn der aert ende na-
tueren: Want zyn wesen niet voor ghe-
beeldet kan werden.

Uraghe.

Welck

Gen. 1. c. 26.
ende 5 8 1.

Eph. 6.

Welck is dat derde ghebodt?

Antwoorde.

Ghy sult den Naem des Heeren
dyns Gods, niet onnutelick. ꝛc.

Vraghe.

Hoe wordt dit ghebodt gehouden?

Antwoorde.

Als wy den Naem Gods/* die heyt: Luci 1 e. 49.
 lich ende eerlick is/bekennē/groot ach- Exod. 5.
 ten/† in alle ons nooden/* na synē wil: † Psal. 10. b. 15
 le aenroepen/† ende voor alle weldadē † 1 Joa. 5 b. 14
 altydts dancken: * Zyn wýshēyt/mo- † Psalm. 14 4.
 gentheyt/gherechtigheyt en goedtheyt/ a. 2. 7.
 ende alle dat onder den Naem Gods † Ps. 145. 14. 6
 begrepen is / in alle onse woordē ende 147. en 148
 wercken / met aller eerbaerheyt / vpe- Deut. 10. c. 24
 richeyt/ ende reuerentiē verkondigen/
 belijden/prýsen/ende eeren.

Vraghe.

Hoe wort die gebot ouergetreden?

Antwoorde.

* Als wy des Heeren heyligē Naem Matth. 5. d. 34
 misbrupcken tot valsche ghelooue ende Leut. 24. b. 15
 afgoderie: als Gods woordt brupcken
 tot Mettenen/Wesperen/Belesen/en
 tot allen dinghen daermen den Name
 Gods bouen zyn beuel misbrupckt.
 * Item tot valsche en lichtueerdich swee Matth. 5. d. 34.
 ren/tot vloecken/liegen en bedriegen. 35.
 † Item tot roouerē/waerseggē/beswee Leut. 19. b. 12
 ren/ende dupuelse konste. Item als Esate 48. a. 1
 wy God tegen synen heylighen wille/ † Leut. 20. a. 6
 die ons in zyn woordt geopenbaert is/ Deut. 18. b. 10.
 11.

Wlegginghe.

aenroepen / ghelijckerwijs sy doen die niet alleē door den Naem Christi/maer door eenige gebedē den Hepligen toegheschreuen/bidden. Item/de welke door den Naem Christi (so sy meenen) maer sonder ende teghen synen wille ende leeringhe/ * pet na haer fantasie/ ende lust begheeren. † Oock als wy tot eenighe lichtueerdicheyt synen Naem ende woordt misbruyckē: * ergens wat segghen oft swijghen/daer zijn Maie: stept niet in ghepresen/† maer veracht ende verloochent mochte worden.

Jacob. 4. a. 3.
† Mat. 12. d. 36
37.
Erod. 20 a. 7
* eph. 4. c. 29

† Rom. 1. c. 25
d. 31

Vraghe.

Noch moet ick hier een dinck vragen: Machmē oock wel by den Naem Gods salichlick sweeren?

Antwoorde.

† Ge. 21. c. 24
en 25. d. 32
Jerem 4 a. 2.
en 12. b. 16
Esa. 45. c. 23

Erod. 22. b. 11
Hebr. 6. b. 16

† Deut. 6. b. 13.
en 10. c. 20
Esaie 55. c. 22
* Matt. 5. d. 34
Jacob. 5. b. 12

* Ja het wel / als dat van ons na de ordinancie Gods/van de Ouerheyt geypscht wordt: oft dat wy anders in godlike saken/van wegen onser beroepinghe/ daer toe bedwongen worden/ om de waerheyt daer door/ ter eerē Gods/ ende * ten nutte en salicheyt ons naesten te beuestigen/en te veruorderen. † Alst also ghedaen is/ so ist een vereeringe des Naems Gods/ ende eenē warrachtighen dienst Gods. * Anders is ons dat sweerē gantschelick verbodē.

Vraghe.

Welck is dat vierde ghebodt?

Antw.

antwoorde.

Ghedenekt des Sabbaoths dach,
dat ghy dien heylicht. 26.

Vraghe.

Hoe wordt dit ghebodt gehouden?

antwoorde.

Het wordt op tweederley wyse ghehouden/ en ouertreden/ ghelycker oock tweederley Sabbathen oft Wierdagen zyn/ te weten/ de inwendighe ende wendighe.

Vraghe.

Hoe wordt het ghehouden na den inwendighen Sabbaoth?

antwoorde.

* Als wy van ons eyghen vleesch Esale 65. c. 28
wercken rusten/ † de selue dagelic af- 66.
sterue/ het Rijcke Gods altydt bedenc- † Rom. 13. 8. 1
ken/ * laten God in ons wercken/ ende Coloff 3. 9. 3
met gheruste consciencie in alle voor- * Rom. 14. 6
spoet ende tegenspoet/ hem voor al lo-
uen ende dancken.

Vraghe.

Hoe wordt dit ghebodt na den inwendighen Sabbaoth ouergetreden?

antwoorde.

Als wy ons eyghen vleesch werckē doen/ de selue niet altydt door diwoort Gods dooden/ dat Crupce ende alle teghenspoet onuerduldelick draghen.

Vraghe.

Wanneer sal het vieren des inwendighen Sabbaoths / in ons volbracht worden?

Ant-

Van den Kustdach.

Antwoorde.

1. Coz. 15.

1. Thess. 1. b. 10

en 4. b. 16. 17

1. mar. 14. g. 62

* Esa. 56. b. 16

2. Petr. 3. b. 13

Apoc. 21. a. 7

† Esa. 66. c. 13

Heb. 3. b. 18

ende 4. b. 10

* 1. Coz. 15. c. 28

Ephes. 4. c. 23

* In de verrijfenisse der doodē / † als de Heere Christus in zijnder heerlicheyt verschijnen / * ende eenen Nieuwē Hemel ende Werde / na de beloesfenisse der Schriftueren / maken sal. † Want daer sal als dan eenē ewigen saligen Sabbaoth wesen van alle doodelicke wercken / * en God sal al in allen zijn.

Vraghe.

Hoe wort den wewendighen Sabbaoth ghehouden?

Antwoorde.

1. Coz. 6.

Wanneer de Ghemeynte Gods in haer officie ende dienst / * (na het beuel Christi ingheset ende geordinsert) vertert wordt.

Vraghe.

Hoe gheschiedt dat?

Antwoorde.

1. Coz. 6.

* Als wy neerstich zijn / en door onrechte oorsaken ons niet laten verhin-
deren van dwoordt Gods in de verga-
deringhe der ghelooighen met beghe-
righer herten te leeren en te hooren / de
Sacramenten goddelick te bedienē en
ghebruycken / op dat door deser aller-
oeffeninge / de kēnisse Gods toeneme /
zijn weldaden ouerdacht / de Name
Gods geloest / en met een vaste betrou-
wen in der Ghemeynte aengheroepen
worden. En den gantschen dach wor-
aen in den dienst ons naesten / en ande-
re godsalighe handelen doorighebracht.

woorde.

worde. * Oock dat alle Dienaers tot de dienst der Christlicker Gemeynten inghestelt: als/ Predikanten/ Ouderlinghen/ Diakenen/ en scholen/ tot noodtdruft der Gemeynten / na het beuel Gods ingeset/ onderhouden worden.

Vraghe.

Is dit aldus ghenoech?

Antwoorde.

Neent: * Want men moet oock zyn gantsch huyssghesin daer toe houden/ tydt ende plaetse ordinerē/ om alle dese oeffeninghen met der Gemeynte te gebuyckē, † op dat het gantsche lichaē Jesu Christi ghebout worde.

Vraghe.

Hoe wordt den wtwendigen Sabbaoth ouerghetreden?

Antwoorde.

Wanneer de Predikanten het officie der leere / der Sacramenten en ander Christelike oeffeninghen van God gheordineert/ * verlaten / verualschen/ oft anders bouē het beuel Gods in eenigher wyse misbrycken. † Item als pemandt der Christelicker Gemeyntē/ vergaderinge/leere/Sacramenten/ en ander oeffeninghen veracht / oft met woorden oft exempelen verachtelick maect/ ende de syne daer oock niet toswerweckt.

Vraghe.

Wort desen Sabbaoth oock anders ghebroken?

Ant.

1 Cor. 9 b. 14

Galac. 6 a. 6

1. Tim. 5. b. 18

Exod. 20. b. 10

Ephef. 4. b. 22

Clare 54.

Jece. 23. c. 22

1. Cor. 11. c. 22

Wely. 10. c. 25

Wtelegginghe

Antwoorde.

Num. 9.

Iere 17. 8. 7. 3

Ezech. 20. D. 32

2. Par. 36. b. 16

Ja hy. Als wy den dach tot leeringe
en dienst der Gemeynten geordineert/
* in flauelicke wercken / in ledicheyt /
lichtueerdicheyt / droncken drincken /
dobbelen / spelen / en dierghelycke vles-
schellike wercken doorbringhen.

Vraghe.

De Heere spreeckt: Ses dagen sul-
dy arbeypde / ende alle dijn werck doens
Welck zyn dan onse wercken / die wy
de ses daghen doen sullen?

Antwoorde.

Eph. 4. c. 28

Psal. 128. a. 2

1. Tim. 5. a. 8

* Eph. 4. c. 28

Hier sal een yegelick op synen roep
sien / * oft hy na het woordt Gods is: en
daerin dan / als voor het aenghesicht
Gods / hem rechtueerdelick en neerste-
lick in alle de werkinghen zijns roeps
begheuen / op dat hy dit tydelick leuen
ter eeren Gods / † ter onderhoudingen
zijns huysghesins / ende * ten dienste
zijns Raesten / nuttelick leyde ende
aenlegghe.

Vraghe.

Welck is dat vijffte ghebodt?

Antwoorde.

Ghy sult dyn Vader ende Moeder
der eeren, op dat ghy langhe. 2c.

Vraghe.

Hoe wordt dit ghebodt gehouden?

Antwoorde.

Leust. 19. a. 3

Ephes 6. a. 2

1. Dou. 23. c. 22

* Als wy Vader ende Moeder hoo-
ghe ende weerdt / bouen alle mensche
op

op aerden/in ons herte / na het beuel
 Gods/achten ende liefhebbē : ons met
 alle manierlickheyt/eerbewijsinge/ge-
 hoorfaemheyt/danckbaerheyt/dienst-
 baerheyt/ende ootmoedicheyt tot haer
 draghen: * ende sonderlinge als wy se
 in haer ellendicheyt/ouderdom/ ende
 krankheyt helpen/ends handtrepckin-
 ghe doen/na ons vermeughen/als zyt
 behoeruen.

Eccle. 3. b. 14.
 Matth. 15. a. 4

Uraghe.

Beght doch doorsake waeromme?

Antwoorde.

Quermidts dat het * redelick is/na
 dat sy ons met smertē voortgebracht/
 ende met groote moeyte / sorghe/ ende
 arbeydt opgehouden en̄ geuoedt heb-
 ben/dat wyse eeren/haer armoede/ou-
 derdom/en̄ ellendicheyt ooc met dienst
 ende vriendtschap onderhouden.

Ephes. 6. a. 2
 Eccle. 7. c. 29

Uraghe.

Hoe wort dit gebot ouergetreden?

Antwoorde.

* Als wy Vader en̄ Moeder wt on-
 ser herten houuerdicheyt/regen God/
 verachtē / ongehoorfaem en̄ ondank-
 baer zyn:en̄ als wyse (gelijck het voor-
 sept is) in allē niet ootmoedelick eeren/
 onderhouden/ende dienen.

Deut. 21. b. 18
 2 Sam. 15. a. b
 16. 17. ende 18.
 a. 9.

Uraghe.

Wie sullen wy al onder den name
 des Vaders ende Moeders verstaen?

antwoorde.

Alle de ghene die de Heere ouer ons
 ghe-

Wilegginghe

Exod. 20. b. 12 ghesfelt heeft/ als in sonderheyt * onse
ouders zijn/ ende daer na die ons in de
stede onser ouders regierē/ als die van
onse maeschap zijn/ **Woochdē/ Schools**
1. Petr. 2. b. 13 meesters: * Item onse **Querheyt/ † der**
Rom 13. a. 1 **Shemeynten Dienaer/ en onse weerde**
† Phil. 2. c. 29. ende weerdinne. **Ja alle mensche daer**
1. Thess 5. b. 12 **wy eenighe weldaet af ontfangen/ die**
Hebr. 13. b. 17 **ons ten besten leeren/ raden/ vermanē/**
1. Tim. 5. b. 17 **straffen/ en onsen noodtrufft besorgen/**
ende ons voor onrecht beschermē: den
welcke wy alle eere / gehoorfaemheyt/
ende dienst schuldich zijn/ wt Gods or-
dinantie ende ghebodt.

Uraaghe.

Wat bediet de aenhangende belof-
tenisse des lanck ende goedt leuens/ by
dit ghebodt?

Antwoorde.

Dat sy met rechte / onder goeden
Christelickē regiment ende vrede / met
eeren ende ghesondtheyt langhe leuen
fullē/ een eerlick ende salich ouderdom
hebben/ die haer van de ionckheyt aen
ghewennen eenen yegelicken ootmoed-
delick * tot goedt onderdanichē en ghe-
Ephef. 6. a. 2 hoorfaem te zijn. † **Sheltyckerwijs de**
† Lev. 20. c. 20 contrarie inden ongehoorsamen oock
Deut. 27. b. 17 beuonden wordt / dat sy in haer leuen
Psalm 30. b. 11 voor haer rechte dagen wech genomen
1. Sa. 2. d. 34. worden/ en steruē na tgemeyn spreek-
en 4. b. 11 woordt: * **Die zijn Vader niet ghehoor-**
* Deu. 21. b. 18 **saem**
21.

saem wilt zyn / die moet den dieshan-
gher ghehoorsaem wesen.

Uaghe.

Sullen wy dan Vader ende Moeder /
ende die daer onder begrepe zyn /
in al wat sy ons ghebidden / ghehoor-
saem zyn?

Antwoorde.

Neen wy: * Want ist dat sy ons yet
ghebidden dat teghen dwoordt en wil:
le Gods is / dat wordt in dit ghebodt
vande ghehoorsaemheyt der ouderen/
niet begrepen.

1. Sa. 19. b. 18
Matt. 10. c. 23.
Dan. 3. a. 4. 26
6. b. 10

Uaghe.

Hoe so?

Antwoorde.

Want men moet na het * exempele
der Apostelen / God meer ghehoorsaem
zyn / dan den menschē / al waert schoon
dat sy door onse onghehoorsaemheyt /
groot verdriet ende smerte hebben sou-
den. * Want God is de alder opperste
Vader en Heere / dien alle vleesch on-
derworpen moet wesen. Die oock tot
dien eynde alleen alle Vaders en Hee-
ren bouen ander menschen verheuen
heeft / * ende haer synen Naem medege-
deylt / dat sy Goden genoemt worden:
op dat sy syne warachtighe ghehoor-
saemheyt ende dienst veruorderen / en
niet verhinderē: tot dier oorsaken wort
sulcke ghehoorsaemheyt teghen God /
niet gheboden / maer verboden.

Act. 5. c. 29

Exod. 22. a. 8

Psalm. 82. a. 6

⸗

Was

Wlegginghe

Vraghe.

Welck is dat sefte ghebodt?

Antwoorde.

Matth. 5. c. 22

Ghy sult niet dooden.

Vraghe.

Hoe wordt dit ghebodt gehouden?

Antwoorde.

Rom. 12. 8. 9

Luce 6. d. 35

Zach. 7. b. 10

† 1 Joan. 3. b. c

eb 4. 6. 7

Ephef. 4. c. 28

* Eccl. 4. 8

Gen. 14. b. 14

Ezo. 2. b. 11. 12

* Wanneer wy onsen Raesten van herten beminnen / † sulcx met vriendes lickheyt ende weldaden bewijfen / * als tijdt na al ons vermeugen voorkomē / weeren / ende beschuddē / dat hem geen ghebreck / leedt / oft schade aen lijf oft leuen teghen vare.

Vraghe.

Hoe wordt dit ghebodt ouerghetreden?

Antwoorde.

Matth. 5. c. 22

† 1. To 2. 2. b. 15

* Matth. 5. c. 22

Rom. 12. b. 19

2. Theff. 5. b. 15

* Als wy int herte teghen Gods ghebodt / op onsen Raesten toornich zijn / † hem haten / benijden / * oft eenich tecken des toorens oft hatens / met woorden oft wercken teghen hem bewijfen / dat onrecht ongheduldich dragen / * en selue wreken / ende also tweedracht / twist / kriegch / moort / oft schade aen des Raesten lichaem / onbehoorlick aenrichren / den seluen door wraeke in eenigher wyse veruolghen / ende ons niet van alle wraeck soekinghe gantschelicken onthouden.

Vraghe.

Sal dan dat onrecht niet gewroken worden?

Als

Antwoorde.

Reent/van dy. Ja ghy sult sulcx ooc
niet begheeren van dynent wegghen/
*maer sult voor dyne vanden biddē/
tende God laten voortuaren in zyn or-
dinancie: hem staet alle wrake toe/ hy
sult vergelden/ * en dat quaedt tynen
tyden niet onghestraft laten.

Matt. 5. e. 44

Prou. 25. e. 27

† Rom. 12. e. 20

Luce 6. e. 27

Deut. 32. d. 35

* Rom. 12. b. 19

Exod. 20. a. 5

Jerem. 32. b. 28

Vraghe.

Sal dan het onrecht op aerden van
gheen mensche ghewroken worden?

Antwoorde.

* Hier toe heeft God de Ouerheyt
op aerden gheordineert / dat sy in zyn
stede/ als zyn sonderlike Dienaers/ als
le onrecht/ geweldt/ ende onbehoorlic-
heyt/ * Item alle Gods lasteringen wee-
ren ende straffen sullen/ ter cere Gods/
† ter onderhoudinghe des viedes ende
des Godsalicheyts in de Ghemeynte.

Rom. 12. a. 18

Deu. 12. a. 5. e. 6

19 b. 19

Num. 15. d. 30.

35

Leu. 24. b. 14.

† 1 Tim. 2. a. 8

Vraghe.

Treedt dan de Ouerheyt dit gebodt
nimmermeer ouer?

Antwoorde.

Ja sy vijlick: Want sy zyn oock
doodslagghers / als sy niet met rechte
straffen/ van wegghen haerder officien
alleene/ * maer door eyghen wrake oft
ghiericheyt daer toe ghedronghen: ten
bouen al/ als sy onschuldich bloet ver-
ghieten / oft door ander laten verghie-
ten/ * of dat niet met alder neerficheyt
weeren / daer sy dat weeren meughen
ende kunnen.

Esaie 10. a. 2

Prou. 17. b. 15

Deut. 19. b. 10

3 Reg. 21. b. 10

* 1 Petr. 2. b. 14

Van het seuenste ghebode.

Vraghe.

Welck is dat seuenste ghebodt?

Antwoorde.

Ghy en sult gheen ouerspel doen.

Vraghe.

Hoe wordt dit ghehouden?

Antwoorde.

Als wy kupsch/sedich/sober/en heyl
lichlick leuen. Item/in woorden ende
wercken/eten ende drincken/ klederē/
ende in alle handelingē / oorsaken des
onkupshepts/ende aller onreynichepts
der zielen ende des lichaems / myden
ende schuwen.

Vraghe.

Hoe wort dit gebodt ouergetreden?

Antwoorde.

Ephes. 5. a. 3

Luce 21. d. 34

Matth. 5. c. 28

Galat. 5. b. 17

Thien. 5. b. 11

† 1. Cor. 10. a. 8

Ephes. 5. a. 2

Deut. 23. b. 17

Leuit. 19. c. 29

1. Cor. 6. b. 10

Galat. 5. b. 19

c. 20. 21

Epe. 4. c. d. en

b. 18.

† Esate. 7. b. 15

1. Petr. 7. a. 3

1. Tim. 2. a. 9

Als wy * eenich ouerspel / † hoererie /
onkupshept / oft onreynichept aen ziele
ende lichaem / met wercken / woorden /
oft ghedachten bedriuen / oft ons in
eenighe onbetamelicke liefde / hoe sy
oock ghenaeemt mach wesen / begeuen.
Item / als wy de oorsake deser sonden
niet myden / maer ons daer toe beghe-
uen : als tot * brasserpe / bancketteren /
schadelicke oneerbaer woorden / oft ge-
sanghe ende ydelheyt / ende ander gul-
sicheyt bouen de insettinghe Gods / in
onmatich eten / drincken / † klederen /
ende diergelycke : oft handelinghe / als
onreynne schilderie / boecken / boelbrie-
uen / en al tghene daer door wy in eeni-
ghes wyse tot een onbehoorlick leuen
oft

oft onreynicheyt / verweckt mochten worden.

Vraaghe.

Maer wat segde van tghebruyck des huwelicken staets?

Antwoorde.

De huwelicke bywooninghe / na Gods ordinancie ghebruyckt / * houdt Hebr. 13. a. 4
de Heere eerlick te wesen / ende prijst 1. Cor. 7. a. 5
de ghene die also zijn ordinancie († de welcke is de rechte middel om kuyfche
lick te leuen) volgen: Waer voor sy al- * 1. Cor. 7. a. 7
len menschen (* van wat staet sy oock † Mat. 19. b. 12
zijn) geboden is / † ten zy dat sy sonder- † Mat. 19. b. 12
lick van Gode begaest / oft van natueren
weghen daertoe onbequaem zijn.

Vraaghe

Welck is dat achtste ghebode?

Antwoorde.

Ghy sult niet stelen.

Vraaghe.

Hoe wordt dit ghebode gehouden?

Antwoorde.

* Als wy een pegelick laten een heer * 2. Theff 4. b. 11
syner goeden wesen. † Alle rechtueer- † Luce 6. d. 38
dicheyt en redelickheyt tot onsen Na-
sten bewijfen / hem t' spne gheuen / ende
alle neersticheyt / waer wy kunnen oft
meughen (na den reghel der Christelic-
ker liefden) trouwelick doen : dat wy
zijn goet / haue / ende neeringe helpen
beteren ende bewaren. Item / als wy
ons mildt en barmhertich themwaert
Cij laten

Van het achste ghebodt.

Deut. 25 a 8
 Psal. 37 c 21
 est. 112 a 5
 Mat. 5 c. 42
 † Luc. 6 d 38
 Act. 20 d 31
 * 1 Cor. 16 a 2
 2 Cor. 8 a. 4
 Tob. 4. a. 7

laten beuinden/ met * leenen/ borghen/
 oft † geuen/ na dat synen noodt eyfcht/
 ende wy dat * vermoghen: daer toe wy
 een peghelick na synen staet ende be-
 roepinghe/ gheerne ende neerstelick as-
 bepden sullen.

Uraghe.

Hoe wordt dit ghebodt ouerghe-
 treden?

Antwoorde.

† 1 Theff. 4. b.
 11. 12
 2rou. 2 o b 10.
 c. 22
 Jerem. 5 c 28

* 1 Cor. 5 b 10
 † Djo. 29 c 24
 Zacha. 5 a 3
 * Ero 22 c 25
 Leuit. 15 d 35
 Deut. 23. b 19

† 2 Theff 3 b 11
 Ezech. 18 a 7
 Deut 8
 Matth 6 b 19
 Luc. 12 d 33
 Philip. 4 a 6
 * 1 Tim. 6 b 10

† Psalm 4
 Jac. 5. a. 4. 5

* Ezech. 34 a.
 2. 3

† Als wy ons naesten goedt en nee-
 ringhe teghen synen wille afwenden/
 eenige schade of hindernisse hem daer
 inne toebRINGHEN/ hoe het oock geschie-
 de/ heymelick oft opēbaerlick/ als met
 kringhe/ * roouen/ † stelen/ met valsche
 listen/ liegghen/ bedriegen/ * woekerpe/
 synancen/ voorkoop/ of dierghelycke
 andere ongerechtichede/ en boose mid-
 delen/ daer nu alle handelingen vol af-
 zyn. † Item/ als wy door sorge der tyt-
 licker neeringe/ eygensoeckinge en gie-
 richeyt raedt nemen/ om gelt en goedt
 met schade ons naeste verwerue/ en
 ons van alle inwendige ghebreken des
 herten tot de giericheyt (* die een wor-
 tel alder boosheyt is) niet ontladen.
 † Maer oock door onbermhertige ghe-
 sparicheyt/ de noodtruffige almoeffen
 voor den arme/ van onsen rechtuerdi-
 ghen erfgoede/ ende winninge/ na ons
 vermoghen niet wrichten. * Item/ als
 men meer van der Schemeynten voor-
 det

bert en neemt / dan tot noodtrustinghe
 onderhoudinghe der diensten en Die-
 naers der Gheweynten behoort / ende
 als dat selue dock van der Gheweynte
 gheweyghert wort. Diesgelycken / als
 de Ouerhept onbehoorlicken tol / en ac-
 tijsen / (te waer dat sy dat tot des lants
 profijt behoefde) van haer ondersaten
 voordert: * ende de ondersaten dat sel-
 ue dock weygheren te gheuen.

1 Cor. 9. a. b

2 Cor. 11. a. 9

1 Tim. 5. b. 18

Galat. 6. a. 6

Rom. 13. a. 6

Matt. 22. c. 17

Vraghe.

Welck is dat negenste ghebodt?

Antwoorde.

Ghy sult gheen valsche ghetunge-
 nisse spreken teghen uren naesten.

Rom. 12. a. 9

Vraghe.

Hoe wordt dit ghebodt gehouden?

Antwoorde.

* Wanneer wy in al ons leuen / han-
 delinghe / woorden ende wercken / son-
 der eenige geueynstheyt / de waerheyt
 louen ende spreken / ende die met alle
 trouwe en neersticheyt / so veel wy na
 onsen roep vermeugen / voorstaen / on-
 sen Naesten zijn eere ende faem helpen
 veruorderen / * ende alle syne schande
 als onse eyghen / † bedecken.

Ephes. 4. c. 25

Zach. 8. b. 16

Psal. 15. a. 3

1 Tim. 10. b. 12

Galat. 6. a. 2

1 Pet. 4. a. 8

1 Cor. 13. a. 4

Vraghe.

Hoe wordt dit ghebodt ouerghe-
 treden?

Antwoorde.

* Als wy teghen onsen Naesten lie-
 gen / † valsche getuygenisse tegen hem

Erod. 20. b. 16

Leuit. 18

1 Tim. 6. b. 19

Joann. 18

Van het thienste ghebodt.

† Deut. 19. b. 19
Pron. 19. a. 5

spreeken/ of die in eeniger wijze bewillt
ghen oft toelaten/ het zy oock Richter/
Doorspreker/ oft getuyge/ en de waer-
heyt verswiggē met geueynsicheyt/ qua-
de suspicien/ beschuldinge/ achterklap/
Deut. 16. b. 19 * of met alle schadelick verswigen/ oft
spreken/ het zy int ghericht/ oft elders/
daer door zyn eere/ faem en naem/ be-
schadicht mocht worden.

Vraghe.

Welck is dat thienste ghebodt?

Antwoorde.

Ghy sult dy niet laten lusten dyns
naesten huys &c.

Vraghe.

Hoe wort dit ghebodt ghehouden?

Antwoorde.

Met dit gebodt worden alle ander
gheboden der eerster ende der ander ta-
fel/ verklaert ende wtghelept: en wort
gehouden/ als wy gantschelick met de
liefde Gods ende ons naesten begaest/
Ro. 7. c. 21. 23 * int herte wij ende ledich zyn van alle
Matth. 5. c. 28 boose begheerten/ nimmermeer begee-
Deut. 10. c. 20 ren/ dencken/ noch int herte voornemē/
dan dat den wille Gods gelijckformich
is. Want in allen dingen behooren wy
Eph. 4. c. 24 so volmaect te wesen/ * als Adam eer-
Coloss. 3. b. 10 hy des Heeren ghebodt ouertrat: Ja/
so hemelsch als de Enghelen Gods.

Vraghe.

Hoe wordt dit gebot ouergetreden?

Antwoorde.

Als

* Als wy eenighe boose lusten ende ghenegentheden hebben / tot het ghene dat met den wille Gods niet ouer een komt / en wat int herre denckē en voor- nemen / (hoe kleyn het oock zy / oft hoe onuersiens het kome) dat met de rey- nicheyt en heplicheyt Gods niet staen mach. Daerom / als wy sulcks gevoelē / weten / en verstaen / sullen wy niet twy- felen / dat het in dit ghebodt / van God verdoemt is.

Vraghe.

Maechmen dese gebodē Gods niet wel in een kort begryp beuanghen?

antwoorde.

Ja wel / naemlick : * Ghy sult God dynen Heere lief hebben wt gantscher herten / wt gantscher zielē / wt gantschē gemoede / ende wt alle dyne krachten. Ghy sult dynen naesten lief hebbē / als dy seluen. † Al wat ghy wilt dat dy de Lieden doen sullen / dat doet ghy haer oock. * Hier zijn alle gheboden Gods in begrepen : † Ja de gantsche Wet ende de de Propheten.

Vraghe.

Maer wie is onse naeste?

antwoorde.

* Alle menschen / sy zijn vrienden of vanden / sonder eenich onderscheydt / die by ons leuen ende wonen / of ons anders vanden Heere toegeschiet wor- den / ende onser van noode hebben /

C u

* dien

Van de kracht des wets.

Luce 6 c 27
Gal. 5 b 14
ende 6 a 2

* dien wy alle dienē/eñ na ons vermo-
gen trouwelick helpen eñ bystaē sullē.

Vraghe.

Sullen wy dan eenen peggelicken
sonder onderscheydt euen wel doen?

Antwoorde.

Luce 6 c 27
Esate 56 a 6
Galat. 6 b 10

† Ja/als ghy kont/ suldy eenē peg-
licken helpen: Maer ist by aldien / dat
het van dy niet gheschieden kan/so sal
nochtans dñ herte tot allen staen/en-
de in al dat ghy pmermeer ontbeerē
kont/ * vā dyne noodelicke ende Chri-
stelicke onderhoudinge/die ordinancie
ende dat onderscheyt houden/dat inde
Schriftueren aengeteekent wort: na-
melick/dat dyne liefde voor al bewes-
sen worde aen dñ t eygen huysgesin/
midtsgaders dyne vriendē eñ magen/
* eñ aen de huysgenooten des geloofs.

2. Cor. 8 b 14

1. Tim. 5 a 8

Galat. 6 b 10
1. Cor. 4. d 35
1. Phe. 1 c 23

Van de Kracht des Wets.

Vraghe.

Wat seyt nu God van dien/ die des-
se syne gebodē ouertreden oft houdē?

Antwoorde.

Exod. 20 a 1

Ghy spreect/gelyck als int tweede ge-
bot geschreue staet: † Ick ben de Heere
dijn God/sterck eñ ieloers. Ick straffe
de boosheyt der Vaderen aen den kin-
deren/tot in dat derde ende vierde ghe-
slachte/aen allē die my hatē. Maer ick
bewijse barmherticheyt eñ vrientschap
in dussent geslachte/der gener die my
lief hebben/eñ myn geboden houden.

U. 80

Vraaghe.

Wat wil God de Heere hier mede?

Antwoorde.

* Hy wil ons met dese woorden zyn
 stranghe/ eewighe / ende onuerander-
 liche gerechticheyt voor oogen stellen:
 Hoe groot en hooghe hy alle dese syne
 gheboden acht / de meeste met de min-
 ste/ op dat also alle vleesch hem leere
 wreefen/ beminne/ en gehoorzaem zyn.

Psalm. 111
 Rom. 1 b 17

Vraaghe.

Vermach dock een mensche door
 hemseluē/ Gods Wet genoeg te doen/
 ende die also veruullen / dat hy voor
 Gods gerichte bestaen/ wromicheyt en-
 de salicheyt daer door verkrigē mach?

Antwoorde.

Och neen: Want te vergeefs waer
 de Sone Gods ghekomen / om die te
 veruullen/waert dat het de Menschē
 hadde moghen doen. † Maer doen on-
 sen aerdt ende natuere so gaantschelic
 verdoruen was/ dat se wt haer niet an-
 ders konde/ dan sondigen/ heeft God
 door louter barmherticheyt/ syne ceni-
 ghen Sone ghesonden: op dat hy voor
 ons veruulde/ dat wy in gheender wij-
 se vermochten.

† Rom. 3 c 22.

ende 5 a 8

† Gal. 2. b 16

Mar. 5 b 17

† Gen. 6. a. 5.

ende 8 c 21.

ende 11 a 3

Jere. 17 a 9

Job. 14. b 4

ende 15 b 14

Joan. 3. a. 5.

Rom. 5. a 6. en

7 b 18 en 8 a 3

Coloss. 2. b. 13

Eph. 2. a 4. 5

* Joan. 3. b. 16.

Tit. 3 a 4

Rom. 3 c 24

ende 8 a 3

Vraaghe.

Is dan de Menschē niet van God
 also met den vryen wille begaest / dat
 hy dat doen kan?

Antwoorde.

† Int begyin/ voor de sonde/ was de

† Gen. 2. b. 17

ende 3 a 6

Eccle. 15 b 14

eerste Eph. 4.

Van de kracht des Wets.

Rom. 5 b 12
1. Cor. 15 c 21
Eph. 6

eerste mensche also van God gheschapen: * Maer door Adams onghelooft saemheyt ende sonde / is desen vrijen wille in ons allen verloren.

Uaghe.

Hoe so?

Antwoorde.

Want de beelde ende ghelijckenisse Gods/daer de Menschē int beghin na geschapen was/ is in hem/ met alle syne gauen tot den goeden/gantschelick tonder ghegaen.

Uaghe.

Hoe sal ick dit verstaen?

Antwoorde.

Dit was int beghin Gods beelde in Adam/ † dat hy was onsterfelic/ heyllich/wijs/ * een Heere des gantschē werelts/ † met vrijheyt ende macht also begaest/ dat hy de gheboden Gods gantschelick volbringhen oft laten konde: * Maer dese Beelde Gods / heeft hy/ door zyn sonde/ in hem/ ende in ons allen so verdoruen/ dat alle zyn gauen daer door in hem/ en oock in ons allen/ gantschelick tot alle goet gestoruē zyn.

Uaghe.

Hoe kan ons Adams ouertredinge hinderen?

Antwoorde.

Wp warē doen noch alle in Adams lendenen besloten / † die ons daer na niet beter voortbringhen konde/ dan hy selue was/ * naemlick/ met verdoruen

Rom. 5 b 12

Psalm. 51 a 7

des

der sondelicker aerdt en natuere. Daer wt komet dan/dat wy niet alleene in den lichaem des moeders in sondē ontfangen/* maer oock knechten der son- Rom. 7 b 14.
den/† en kinderen des toorns geboren † Eph. 2. a. 3.
worden/noch verstant/lust/of wille in de gheboden Gods van natueren hebben:* also dat wy oock wt ons seluen Joan. 3. a. 4.
niet dan sondighen kunnen.

Uraghe.

Kan dan de mensche hem van de sondē niet onthoudē/en de sonde latē?

Antwoorde.

Ist dat wy de wtwendige sondelicke wercken aensien/ als vloecken/dooden/Crebren/stelen/drincken/en dier gelijcke/† so vermogen wijt eensdeels/ psal. 3. b. 12.
wt aengheborn natuerlicke krachten (ons beste daer toe doende) en zijn oock allesins schuldich / ons van sodanighe sonden te onthoudē:* Maer ist dat wy Rom. 7. b. 18.
de sonde willen achten en aensien / na de inwendighe verdoruenheyt onser natueren/so kunnen wy nemmermeer sonder sonde zijn / Ja wy kunnen niet dan sondigen / so lange wy hier leuen.

Uraghe.

Hoe? Doē wy de Wet niet genoegh/ als wy ons wtwendelick van sonden onthouden?

Antwoorde.

Neen wy/in gheender wijze. Want God onse Heere/met dē schijn der wtwendigher

Van de kracht des Wets.

Deut. 6 a 5
ende 10 b 12
ende 11 b 13
Mat. 22. d 37
† Jer. 17. a. 9
* Rom 7. b 14.
† Galat. 5. a. 3.

wendiger vromicheyt / niet te mede is /
* maer begeert dat herte / † dat van on-
grondelicker boosheyt is / waerby het
niet vermacht de Wet / * die gheestelick
is / † te volbringen.

Vraghe.

Ma dat de Wet vā God den onder-
houders ten leuen / en den ouertreders
ter doot gegeven is / en God wel wist /
dat * wy ouermidts de swachheyt ons
vleeschs / de Wet niet konden houden /
waerom heeft hyse dan ons gegeven?

Antwoorde

De Schuifstuerre geeft drie oorsaken
te kennen.

Vraghe.

Welck is de eerste?

Antwoorde.

Dat God ons daer mede / de beelde /
na de welke wy eerst gheschapen wa-
ren / ende daer beneuen oock onse ver-
boruen natuere / † daer in wy nu geual-
len zyn / als in eenen spiegel voor oogē
stellen / ende te kennen geuen soude.

Vraghe.

Hoe gaet dat toe?

Antwoorde.

De Wet Gods stelt ons onse eerste
Scheppinghe voor ooghen / na dat de
mensche int begin also gheschapē was /
als de Heere in de Wet is cyschende:
* In de welke wy nu oock onsen ver-
boruen aerdt sien moeten / na dien dat
wy veel anders gheaerdt en ghenegen

Rom. 7. a. 7.

zijn/dā ons in de Wet voorgescreeuē is.

Vraghe.

Wat nutticheyt bringet ons/dat wy sulcks wt de Wet bekennen?

Antwoorde.

Dat wy leeren/wat wy nu zijn/* na melck/sondaers/ tē verdoemde Viedē/* Gods schuldnaers / die nemmermeer betalen kunnen / maer ewelick schuldich bliuen: † op dat also alle vermetēheyt in ons bedwongē zijnde/wy altijts ons selues vermaent worden/so dickmael / als wy daer neerstelick op dencken.

Vraghe.

Welck is de ander oorsake / daerom de Wet ghegheuen is?

Antwoorde.

Op dat sy ons (als wy nu den verdoruen aerdt onser natueren bekennē/ als een * Schoolmeester/ leyde tot Christus dē Salichmaker / † die des Wets eynde is/* en die in onse plaetse gantschelick veruult heeft/ daerse door den verdoruen aerdt ons vlees swack was.

Vraghe.

Hoe is de Wet een Schoolmeester/ ende leydt ons tot Christus?

Antwoorde.

† De Wet beloest dat leuen/ allē den ghenen diese houden: En verdoemt de gene diese ouertreden. * Na dan datse niemant die hier leeft/ gehoude heeft/ † maer Christus alleene/ die * onse verdoeme

1. Joan. 1. 8.
1. Tim. 1. b. 15.
Rom. 3. c. 23.
† Galat. 3. b. 10.
* Mat. 18. c. 24.
Luce 17. b. 10.
† Rom. 3. b. 19.
Ephc. 2. a. 3.

Galat. 3. c. 24.
Heb. 7. b. 19.
† Rom. 10. a. 4.
* Rom. 8. a. 3.
Esaie 53.

† Leuit. 19. a. 8.
25. 26. a. 3.
Deut. 27. c. 26.
ende 28. a. 3.
Galat. 3. b. 10.
Rom. 10. b. 10.
* Rom. 3. c. 20.
† Heb. 4. b. 15.
16. a. 7. c. 24.
* Rom. 8. a. 10.
Galat. 3. a. 3.
ende 4. a. 4.

Van de Christelicke

doemenisse door zyn doodt betaelt/ende dat leuen door zyn veruullingge verdient heeft/so gheeft de Wet oorsake: Ja dwinght alle de gene die nu willen leuē/ende niet verdoemt zyn/by Christus/als by den eenigen Salichmaker *ende Shenadenthroon hulpe te soeken/†ouermidts dat hy des Wets eynde is.

Rom. 7. c. 24.
Heb. 4. b. 16.
† 1. Joan. 2.
Rom. 10. a. 4.

Vraghe.

Wat profiteert ons te bekenne/ dat Christus des Wets eynde is?

Antwoorde.

Rom. 5. 8. 1. 2.
Ephē 2. b. 13.
Gal. 3 b. 13.

1. Cor. 1. d. 30.
Collof. 1. b. 14.
* Rom. 8. a. 1.

* Daer door wert onse sondige consciencie getroost/gestilt/en beuredicht/als wy door het gelooue sien/ dat Christus onser aller †veruullinghe is/ * dat hy met al wat hy verworuen heeft/gantsch onse is/inden welchen gheen verdoemenisse wesen kan.

Vraghe.

Welck is de derde oorsake des wets?

Antwoorde.

Rom. 2. a. 5.

2. Petri 2.
Mat. 25. c. 41.

Op dat wy wisten dat door de Wet/alle menschen eeuwelick verdoemt werden/die sulcke onwtsprekelicke weldaden Christi ons Heeren verachten/lasteren/ende bespotten. * Want de selue vergaderen op haer/ den toorn Gods/in de openbaringe des rechtueerdigen gherichts Gods/† dat na de Wet ghehouden sal worden.

Vraghe.

Wat

Wat vrucht brenghet ons dit / alst recht ende wel bekent is?

antwoorde.

Ten eersten worden wy daer door verweert tot dancksegginge Gods / die ons door zyn barmherticheyt in Christo / vander Godloosen ghemeynschapp en boosheyt verlost heeft / ons / die daer anders van onser natueren wegghen / haer gelyck zyn. * Ten anderē worden wy oock door de gruwelicke straffe / die den verachters Christi volgen sal / vermaet / dat wy alle sonde en ouertredinge voorkomē: dat sy niet so geweldich in ons wt breken. † Itē dat wy de Wet Gods met alle neersticheyt ghehoorsaē zyn / op dat wy sulcke straffe niet mede deelachtich worden.

Mat. 7. c. 23.
Luc. 6. c. 25.
Galat. 6. a. 7.

Mat. 25. a. 3.
2. Cor. 5. b. 15.

Vraghe.

Heeft ons Christus niet gantsch en geheel vader Wet geurjdt en verlost?

antwoorde.

Ja hy onwijnelick / so dat tot dier oorsaken * Paulus seyt / dat wy niet meer onder de Wet / maer onder de genade zyn.

Rom. 6. b. 15.

Vraghe.

Wacrom worden wy dan door de Wet vermaent ende ghehouden tot de gehoorsaemheyt des Wets / na dat wy vry / ende niet meer onder de Wet zyn?

antwoorde.

Dese vrijheyt moeten wy recht / ten

Galat. 5. a. 2.

niet vleeschelick verstaen.

W

Wra

Van de Christelike

Uraghe.

Hoe dat?

Antwoorde.

Mat. 5 b 17

Luce 16 b 17

Mat 5 b 18

Gal 3, b 13

Want Christus heeft ons niet verlost van des Wets gehoorsacheyt/ * dat wy soude mogen doen / dat in de Wet (welcke Gods ewigen wille is) verbode wert / † daer niet een titelken af vallen mach / * maer alleene vā des Wets vermaledydinge heeft hy ons verlost.

Uraghe.

Hoe dat?

Antwoorde

Galat 3 b 13

* Rom 8 a 3

† a 5; a 4.

Rom. 3 b 14

Want hy is voor ons † eenen vloeck geworden / en * heeft voor ons veruult / dat wy (door onser natueren verdoenheyt) niet vermochte, waerom des Wets vloeck op ons gheualen was.

Uraghe

So zijn wy dan noch verbonden, de Wet te onderhouden?

Antwoorde.

Mat. 16 b 16

* psalm. 5. a. 5

Luce 14.

Ja wy altyts / ende nu veel meer / na dat de Sonc Gods mensche geboren / voor ons gheleden heeft / op dat wy also onse danckbaerheyt / voor sulcke liefde / die ons so rijckelick bewesen is / tot God onsen Heere bewysen / en de ewige † verdoemenisse ontgaen / * die anders op alle ondancckbaren en verachters der goetheyt Gods, vallen sal.

Uraghe

Waer in staet dan nu dese onse vryheyt des wets, die wy in Christo hebben?

Ant

Antwoorde.

"Ten eersten/dat ons Christus van alle inwendige/ Jodische/ en Ceremonische settringen/ † die den inwendigen mensche niet aengaen/ vrij ghemaeckt heeft." Want na dien datse een figure re waren op Christum/ so zynse in hem veruult.

Mat. 1. b 11
Dan. 9. c. 24
Col. 2. b 14
Eph. 2. b 15
Galat. 4. a 5
† Act. 15. a 8
b 10
Coloss. 2. b 14
* Heb. 8. a 5
ende 10. a 1
Coloss. 2. b 17

Vraghe.

Waer staetse meer in?

Antwoorde.

Ten anderē en sonderlick staet dese vrijheyt daer in/ dat wy (hoe wel dat de Wet des geloofs en liefde vā ons niet genoech gedaē wert) † nochtans int oordeel Gods door Christum/ niet anders gheacht werden/ dan of wy het al volbracht hadden. En dat wy der haluen in de ghehoorsacmhēyt des Wets / nu niet als knechten/ † maer als erkinderen vrolick ende met lust wandelen/ begaest met den gheest Christi.

Joan 8. d 36
Rom 8. a 2
1. Cor. 10. d 20
Eph. 1. a 4
Coloss. 1. c 22
Ro 8. b 15 16

Vraghe.

Hoe gaet dat toe?

Antwoorde.

Wy wandelen vrij in des Wets ghehoorsacmhēyt/ na dat wy weten/ dat alle haer verdoemenisse/ vloeck / en straffe door Christum/ van ons afghenomen is/ al ist ooc schoon dat wyse niet gantschelic volbringhen.

Vraghe.

Maer hoe wandelen wy vrolick en met lust in de Wet?

Antwoorde.

Van den Ghelooue.

Als wy sekerlick wetē / dat onse onvolkomen ghehoorsaemheyt / niet anders dan of sy volkomen ware / door Christum gekroont en beloont wordt: en dat wy (hoe wel dat wy in ons sondaers zyn) * voor Gods oordeel / heylige en lieue kinderen geacht worden / so verre als wy na ons vermogē / ons ter ghehoorsaemheyt / door t gelooue in Christum met alder neersticheyt bereyden.

Eph. 1. 4.
Coloss. 1. c. 22.
1 Cor. 1. 47
D. 30.

Dat ander deel des Catechismi, vander ghenaden Gods, ende de Arukelen des Gheloofs.

Waghe.

Hier voor is ghesent, dat wy van de straffe / pijn / ende veroemenisse des Wets / vrij geworden zyn / ende dat onse ongenoechsaemheyt voor volkomen gheacht / gekroont ende beloont wort / so verre als wy in een vast gelooue bliuen. Is dit doch seker ende warachtich?

antwoorde.

Ja het ontwyfelic: Maer het moet niet alleene met vasten / maer oock met warachtighen ende oprechtigen gelouue ghegrepen worden.

Waghe.

Hoe so?

ant.

Antwoorde.

Want anders mochte hem de mensche wel veel/wt zijn vernuft/vā God/bouen zijn toe seggē / vast late dunckē / dat nochtans hier tusschē valsche ware.

Vraghe.

Welck is dan een recht ghelooue?

Antwoorde.

Het recht warachtich gelooue/heeft drie eyghenschappē / en waerder een vā desen drie aen ghebreekt / sullen wy ons alle te vergeefs des geloofs roemē.

Vraghe.

Welck zijn de eyghenschappen?

Antwoorde.

De eerste eyghenschap des rechten warachtighen gheloofs / * is alleen op Esa. 43. God t en op zijn onbedriechlick woordt Rom. 10. b. 17 te mercken. 1. Cor. 2. a. 5.

Vraghe.

Wat profiteert ons / datmen dat also waerneemt?

Antwoorde.

Daer wt verstaen wy / hoe ons ghelooue niet ghegrondeert mach zijn / op eenige creatuere / dan op God alleene / en dat wy niet geloouen sullen / in des religions sake / buyten dat beschreuen woordt Gods: * dat onbedriechlick en Ephe. 1. b. 13. teewich is / in zijn warachtich verstant. Coloss. 1. a. 5. Anders sullē wy int warachtich gelooue Joan 17. b. 17. falē / en in verkeerde wjse / vā godlicke dingē oordeelē / na des werels wjse. 1. 2. uce. 2. 1. Jerc. 37. a. 6.

Vraghe.

¶ ij Welck

Van den Ghelooue.

Welck is de ander eyghenschap des rechten warachtighen gheloofs?

Antwoorde.

Coloff. 2 a 7
Rom. 4 b 18

Gen. 15 a 5
ende 22 a 3

* Den woorde Gods met vast betrouwen sonder eenighe ver twijuelinge geloouen/ tyt dat des menschen vernuft begripen kan/ of niet/ † na derentpel Abrahe/ de welke vast gheloofde op de hope/ daer nochtas na mensche like vernuft/ niet te hopen was.

Uaghe.

Wat voordert ons des anders eyghenschaps aenmerckinge?

Antwoorde.

Mat. 9 c 24
† Luc. 17 a 5
Rom. 10

Coloff. 1 a
1. Cor. 1 a 5
* Joan. 14 b 17
Marc. 11 c 24

Die vermaent ons van de swacheyt ons geloofs/ ende de twijuelachticheyt onser natueren/ * op dat wy die alcht voor God beklagen/ ende † met den Apostelen/ ecpaerlick bidden/ dat hy ons ghelooue vermeerdere en stercke: oock neerstelick waernemen de remedien des geloofs/ van Christo den Heere inden dienst des woords ende der Sacramenten gheordineert: ende daer by niet twijuelen/ † wanneer ons wat ghebreect int gelooue/ hy salt vernullen/ * ende wat wy van hem int ghelooue begheeren/ hy salt ons gheuen.

Uaghe.

Welck is de derde eyghenschap des rechten warachtighen gheloofs?

Antwoorde.

Alst gelooue niet wt het oordeel ons vernufts/

vernusts / noch wt gheen en anderen
dingen / nergens dan wt Gods woorde /

* door de kracht des heyligen Gheests 1 Cor. 2. b 18
† alleene / spnē oorspronck in ons neet. † 1. Cor. 1 b. 17.
ende 2 a 5

Vraghe.

Wat profiteert ons / dat wy dese
derde eyghentschap des geloofs / altijd
ouerdencken?

Antwoorde

Daer wt kunnen wy lichtelick on-
derscheyden het warachtich recht ghes-
looue. vanden valschen schijn des ge-
loofs / dwelc ons Sathan altijd onder-
staet voor trecht gelooue in te beelden.

Vraghe.

Welck is den valschen schijn des ge-
loofs?

Antwoorde.

Dat is ons eygen goetduncken van
God / en van alle Godlike saken / na
ons vernust / wt onuerstant / ende som-
mighe ghestickte plaetsen der Schrif-
tueren vergadert.

Vraghe.

Geeft my dies een exempel / hoe dat
het toe gaet?

Antwoorde.

Als wy hooren / dat het Christus
* gantschelick voor ons betaelt heeft / Esais 53 a 5
wat wy schuldich sijn / † so is Sathan † Rom. 3 a 8
van sonden aen daer by / ende wil ons
wijs maken / dat de bermherticheyde
Gods / en des Heeren Christi verdiēste
euen wel krachtich in ons sal wesen / in
wat wyse oec dat wy ons leuē aēstellē.

Vanden Ghelooue.

Vraghe

Is dat onrecht/also te gheloouen?

Antwoorde.

Alsulck een ghelooue is maer een goetduncken des mensche/ ende ten is gheen recht ghelooue/wat het warachtich ghelooue hoemt wt dwoort Gods/ door de kracht des heplighen Sheests/ *welck nemmermeer indē mensche leedich is: Maer brenghet zyn vruchtē als tijt in hem voort/na de Wet. Daerom so betuycht het recht warachtich gelouue / van de barmherticheyt Gods door Christum niet/ ten y dat wy / na ons swack vermeugen / des Wets gehoorsaemheyt/ende wercken des Sheests/ altyt achteruolghen/† ende teghen onse Consciencie niet sondighen.

Vraghe.

Welck zyn de wercken ende vruchten des heplighen Sheests/ die hy in de Ghelououighe werckt?

Antwoorde.

Die zyn menigerlepe: Maer de gauē † en vruchten des Sheests/die vandē gelouue nēmermeer afscheydē mogē/zijn alle in de liefde beslotē/naelick/ dat wy God bouē al/en onsen naesten gelyck als ons seluen lief hebben. Wt welke liefde koēt/dat wy/al wat God geualt/met alder neersticheyt behertē/ beminnen/en achteruolgē/en onsen naesten/met alle werckē der gerechtich; dienē.

Wia

Gal. 5. b. 17.
1. Joan. 3. a. 9

1. Joan. 3. b. 10.

Gal. 5. a. 22.

Vraghe.

Moeten wy als tot God ende onsen Naesten ghesint zyn / als wy recht gheloouen?

Antwoorde.

Sonder twijfel. * Want dat is den aerd aller Kinderen Gods / thoe wel de eene hier in yperigher zyn / dan de ander / * maer een peghelick na de mate syner gauen / die hem de Heere ghegheuen heeft.

Rom 8. c. 28

1. Joan 3. c. 22

1. Cor. 12. a. 4.

Matth. 12. c. 22

* Ephes. 4. a. 7

Vraghe.

Wat is dan het recht warachtich Ghelooue?

Antwoorde.

* Het ghelooue is een vaste / seker / ende warachtighe kennisse des goddelicken goetwillicheyts en gonste tonswaerts / † de welke op de waerheyt der ghenadelicker beloften / in Christo ghegrondeert / * door den heyligen Sheest / † in onse herten ende verstanden / gheopenbaert ende beseghelt wordt.

Hebr. 11. a. 1

Rom. 4. a. 3

Rom. 3. c. 24

* Joan 15. c. 26

en 17. a. 8

† Rom. 10. b. 10

Vraghe.

Wat sullen wy dan van alle dese goede gunste ende wille Gods / gheloouen / ende int ghelooue verwachten?

Antwoorde.

Al wat de Schrift seyt : hoewel de sonderlickste hooftstucke ons geloofs / wt de Schrift oprechtelick ghetoghen / en in een korte Somme begrepen zyn : naemlick / in de artikelen ons Christelicken gheloofs / dat Symbolum der

D h

Apo.

Van den ghelooue.

Apostelen genaemt. Dat is een gemeyne eenuoudige belydinge aller Christus en in/ende een seker Reghel des ouden/warachtighen/ontwiyelachtighen en ghemeynen Christen gheloofs.

U. agbr.

Maer op dat wy in dese laetste veruuerliche tijde (van de welke Christus Matt 24. 24. * ende zyn Apostelen voorghesept hebben/† ende in de welke so veel en menigherley dolingen dagelic inbreken) seker moghen wesen wat wy volghen sullen/ so seght ons doch de Artikelen des Gheloofs / diemen daer Symboolum noemt.

Antwoorde.

Ick ghelooue in God den Vader almachtich, scheyper des Hemels ende der Arden.

Ende in Jesum Christum synen eenighen Sone/onzen Heere.

Die ontfanghen is vanden heylighen Gheest, gheboren vander maghet Maria.

Gheleden onder Pontio Pilato, ghecruyst, ghestoruen, ende begrauen, nederghedaelt ter hellen.

En

En derden daghe weder opghes
staen van de dooden.

Opghewaren ten Hemel, sit nu
ter Rechter hande Gods des almach
tighen Vaders.

Van waer hy komē sal om te rich
ten de leuendighe ende de doode.

Ick ghelooue in den heylighen
Gheest.

En heylighe Christelicke Ghes
meynthe: die daer is de Gemeynschap
der heylighen.

Bergheuinghe der sonden.

Opstandinghe des vleeschs.

Ende een ewich Leuen.

Amen.

Vraghe.

Hoe deylet men dese twelue Artike
len ons Christelicken gheloofs?

an:woorde.

Men machse in dry stucken byson
der deelen / na de dry persoonē der heyl
liger Dyuuldicheyt / Vader / Zone / en
heylighe Gheest.

Vraage.

Segt doch / welck is deerste Artikel
in dit ghelooue / ende ghemeyne belij
dinghe?

Antwoorde.

Ick

Van den Vader.

Ick ghelooue in God Vader als
Genes. 1. 1. machtich, *schepper des Hemels ende
der Aerden.

Vraaghe.

Wat gheloofdp daermede?

Antwoorde.

Ick gelooue ende bekene vastelick/
Ephes. 1. 8. dat God * de Vader ons Heeren Iesu
† Jer. 27. 8. 5. Christi/ teen almoghende God is: die
en 32. c. 4. door zyn kracht wt niet / Hemel ende
Esai. 42. 8. 5. Werde/ desghelijcx al datter in is / ghes-
en 44. c. 24. schapen heeft/ * en altydt reghenwoor-
Wenel. 12. dich / met bestandigher ordinantie re-
* Joan. 5. b. 19. geert ende onderhoudt/ allen dinghen
† act. 17. c. 28. dat wesen/ † leuen/ ende beweghinghe
gheuende.

Vraaghe.

* Waerom noemt de Schrift God
Marth. 23. 8. 9. een Vader/ en almachtich te wesen?
Exod. 15.

Antwoorde.

Tot verwekinghe ende seker beue-
ffinghe ons gheloofs/ ende tot een son-
derlicker vertroostinghe aller geloouigē.

Vraaghe.

Wat troost bringet dat woordcken
Vader/ met hem?

Antwoorde.

Eenen gantsch sonderlicken troost/
Ephes. 1. 8. int leuen ende steruē te hooren: naem-
† Joan. 20. b. 17. lick/ dat de alderhoochste God/ * de Va-
der ons Heeren Christi Iesu/ † desghe-
lijcx onse Vader wilt wesen / dat hy hē
onser armen wormkens sorghe / niet
wey.

wepniger / * ia veel hertelicker wil aen- Esai. 65. c. 24
 nemen / dan een lijflicker Vader hem Psal. 55. c. 23
 zyns kindes aen neemt / ende ons voor Matth. 7. b. 11.
 kinderen ende eruen zyns ewigen sa- Luce 11. b. 13
 lighen leuens houden. en 15. c. 20

Uraghe

Is God sulck een Vader aller menschen?

Antwoorde.

Neen hy: Wát hoe wel hy een Heere / Schepper ende onderhouder is aller Creatueren / * so is hy nochtás maer Joan. 8. c. 43
 een Vader der ghelouighen / die hem 1. Tim. 4. a. 9
 in synen Hone bekenen / betrouwen / Joan. 20. b. 17
 vreesen ende beminnen.

Uraghe.

Wat troost bringet ons / dat wy be-
 kennen dat onse God almachtich is?

Antwoorde

Als wy dat int gelooue vaten / wor- Esai. 46. a. 4
 den wy seker ende ghetroost / * dat wy Jere. 32. d. 37
 ons koenlick op hē / dien niemant we- Joan. 4. c. 20
 ren kan / verlaten meughen. Die ons
 niet alleene wt zyn vaderlicke goedt-
 heyt wilt / maer oock door zyn almogē-
 de kracht / kan dat eersdeel wtrichten /
 ende alle wegghen helpen / waer en wan-
 neer hy wil : onder welck beschutsel
 wy derhaluen seker zyn / * en alle crea- Psal. 95. c. 20
 tueren vrolick verfoeyen meughen. Hebr. 13. a. 5

Uraghe.

Na dat God de Heere alsulck een
 almachtich Vader is / hoe laet hy de sy-
 ne

Vanden Vader.

ne somtijds bedrucken / ende helpse niet?

Antwoorde.

Daerom sal hy niet te min een almachtich Vader gheacht wesen / om dat hy sulcx toelaer / niet als wilde / oft vermocht hy de syne niet te helpen / maer dat het tot zijns Naems prijs en haerder salicheyt / anders niet nut is. Hoewel het den vleesche * na zijn vleescheliche verwachtinghe ende begheerten / contrarie schijnt te wesen : † so beuindt nochtans de Gheest des geloofs altydt teghenwoordighe hulpe.

Vraege.

Is het genoeg dat wy van den Vader so gheloouen / alst gheseyt is?

Antwoorde.

Het is wel ghenoech / als wy het also vaten / dat wy oock in hem alleens alle onse hope en betrouwen der eeuwigger salicheyt / als in dat opperste goet setten / ende ons begeuen in zijn almoghende kracht / ende vaderlike goetheyt: De welke hem midtsgaders zijn onwtsprekelike wysheyt / in de * schiepinghe der creatueren also bewijst / dat oock niemant eenighe onschuld hebben kan / die hem niet betrouet / aenbidt / ende eeuwelick loeft.

Vraege.

Welck is dat ander Artikel in ons Chustelick ghelooue?

Antw

1. Cor. 1. 8. 8

1. Cor. 10. b. 13

Rom 7. c. 20
Psalm. 19. a. 3

Antwoorde

Ick ghelooue in Iesum Christum Joann. 1 b. 18
 synen eenighen Sone, onsen Heere. en 6. c. 40

Vraghe.

Wat is dat gheseyt?

Antwoorde

* Ick sette alle mijn hope ende be- Joann. 14 a. 2
 erouwen des leuens ende ewighen sa- Joann. 9 d. 35
 licheyts / in Christo Iesu den Sone
 Gods: die niet alleene is * een ghewel- 1 Cor. 15 f. 54
 dich Heere der sonden / des doodts / en
 der hellen / † dien hy alle kracht also be- Luce 11 c. 22
 nomen heeft / dat sy ons nimmermeer Hebr. 2 b. 14
 meugen ouerweldigen: * maer is oock 1 Cor. 7 c. 23
 onse Heere, die ons vanden eygendom Coloss. 1 b. 16
 der sonden ghekocht / van Sathan be- en 2. b. 13
 arjdt / ende hem onser also aenghenom-
 men heeft / dat hy nu ons altydt bes-
 schermt / als een Heere zyn eygen volck
 doet.

Vraghe.

Waerom noemt men hem / † Iesus? Luce 2. c. 21

Antwoorde.

Dat is synen Name / * die hem van Matth. 1. c. 21
 God synen Vader ghegeuen / vanden
 Enghel verkondicht / † ende in zynder Luce 2. c. 21
 besnydinghe ingheset is / van wegghen
 zynder officien: * want Iesus bediet / Matth. 1. c. 21
 een Salichmaker: op dat hy ons oock
 altydt met synen Name vermanē sou-
 de / dat hy alleen de Salichmaker zy /
 die zyn Volck vrij maecte van hare
 sonden.

Vraghe.

Wac

Vanden Sone.

Matt. 16. b. 16 Waerom wort hy oock Christus ge
naemt / ende wat is Christus voor es
nen Name?

Antwoorde.

2 Sam. 1. b. 16 * Het was byden Ouders eenen ge
1. Reg. 19. b. 15 meynen name aller Priesterē / Prophe
Leuit. 8. a. 2 ten / ende Koninghen / die na het beuel
Gods / met natuerlike olie (daer toe
verordineert) gesalft / desen onsen Hee
re Jesum bediedde / dat hy soude wesen
de rechte warachtige vā God gesalft /
en beloefde eewige Priester / Propheet /
Matt. 16. b. 16 en Koningh: waerom * hy recht de war
Luce 9. c. 20 achtighe Christus / dat is / de Ghesalft
de Gods / ghenamt wordt.

Vraghe.

Salst men nu niet meer Priesteren
na Gods beuel?

Antwoorde.

Dan. 9. c. 24 Neent: Want nadien de wtwendighe
saluinge een figure was op Chris
stum / so is sy door zyn toekoemst ver
uult ende gheepndt.

Vraghe.

Zijn daer dan nu gheen Priesters
meer?

Antwoorde.

Act. 13. a. 1. 2 * De Ghemeynte Christi heeft wel
Tit. 1 a 5 haer gheordineerde Dienaers / na des
Eph. 4. b. 11. 12 Heeren woordt / oock Priesters in de
Schriftuere ghenamt. Maer wterlicke
ghesalftde Priesters / om wtwendige
offerhande te doen / kent sy niet meer.
Want

Want * Christus/ die met zijn eenighe
 Offerhade een ewige verlossinge ver
 woruen heeft allen wtuerkorenē/ † is/ Heb. 10. b. 14
 en blijft nu Priester inder ewicheyt/
 * ghesalft met den heylighen Gheest/ Heb. 7. b. 17
 bouen alle zijn broeders/ † die nu oock Heb. 1. a. 9
 alle door zijn volheyt/ tot Koninghen † Heb. 8
 ende Priesters den Heere inden gheest Apoc. 5. b. 10
 ghewijt zijn.

Vraghe.

* Waerom noemt hem de Schrift/ Joan. 1. b. 18
 den eenighen Sone Gods?

Antwoorde.

Tot een seker onderscheydt tusschē
 hem/ ende allen ghelooouigen. Want
 hy alleene wt der natueren ende god-
 lick wesen des Vaders/ * God wt God/ Jo. 14. a. 1. b. 9
 † ende een schijnfel spner heerlickheyt † Heb. 1. a. 3
 gheborn is. * Door den welken dan Philip. 2. a. 6
 doek alle Ghelooouighe tot Kinderen * Joan. 1. b. 12
 Gods/ wt genaden opghenomen wor-
 den/ † die anders van aert ende natue- Ephe. 2. a. 3
 ren / kinderē des toorens en des doots
 zijn moesten.

Vraghe.

Hoe/ ende waer door/ heeft hē Chri-
 stus onser aenghenomen?

Antwoorde.

In sulcken manieren/ als de nauol-
 gende artikelen/ die iij. iiij. v. vi. vij. ver-
 melden.

Vraghe.

Hoe luyden die?

E

Ant:

Van de menschwerd

Antwoorde.

Die ontfanghen is vanden heylighen Gheest, ghebozen vander Waaghet Maria.

Vraaghe.

Wat is dat?

Antwoorde.

Matth. 1. b. 18

Luce 1. c. 27

Galat. 4. a. 4

Ik ghelooue warachtelick / dat de ewige en eenige Zone Gods / *sonder alle natuerlick en vleeschelick toedoen eenich mans / alleene door wonderbaerliche kracht des heplighen Gheests / in der tydt ontfanghen / ende een warachtich natuerlick mensche / vader maeghet Maria ghebozen is gheweest.

Vraaghe.

Moest Christus ee warachtich mensche zyn?

Antwoorde.

Eph. 5. d. 30

Hebr. 2. b. 14

Niet alleene een warachtich mensche / *maer ooc ons vleeschs en bloets deelachtich.

Vraaghe.

Waerom?

Antwoorde.

Genes. 2. c. 22

en 3. b. 15. 19

*Want de verdoemenisse / ende ghe noechdoeninghe / was Adams vleesch opghelept : daerom / indien het vleesch Christi niet van Adam gheweest ware / so hadde hy de Wet voor ons niet konnen genoerch doen / noch met zyn der betalinghe / ons van haer verdoemenisse niet meughen beuryen / noch door des

Wets

Van de menschwers

Schriftuere/ de mondt Gods/ ende de
godlike Waerheyt / moeste ons onse-
ker worden.

Vraghe.

Esate 7. b. 14
March. 1. c. 23
Lucs 1. d. 30

Maerom moeste Christus niet na-
tuerlike wyse/ * maer vā een Maeght
door de kracht des heylighen Gheests
ontfanghen / ende mensche gheboeren
worden?

Antwoorde.

Lucs 1. d. 35

Esate. 33. a. 9
Jer. 23. a. 5. cñ
23 b 14.
Joan. 3. a. 5
1 Pet. 2. c. 22
Hebr. 4. b. 15

Also heuet betaemt / * op dat hy
gantsch heyligh ende reyn/ sonder alle
beuleckinghen ende sonde zijnde/ niet
alleene in zijn leuen / maer oock inder
ontfanghinghe ende gheboorte/ na de
ordinancie der vaderlicker barmher-
richeyt/ aller wtuerkoren vleeschelike
beuleckinghe / mitsgaders al wat son-
dich in haer is/ wech nemen/ reynigen/
ende seghenen / en de warachtige ghe-
rechticheyt verweruen soude. Welck
wy selue/ ende hy oock/ sonder dusdas-
nighe gheboorte niet vermochten.

Vraghe.

Hoe konde hy vleesch van onsen
vleesche/ ende van een mensch ghebo-
ren worden/ sonder den verdorue aert
ons vleeschs en menschelicker natue-
ren/ mede te ontfanghen?

Antwoorde.

Psalm. 51. a 7

* Ist dat men de moeder toe gheeft/
dat sy haren sone aen den verdorue en
sondelickē aerdt der menschelicker na-
turen

tueren eruen kan: † met meerder reden
 machmen dat den almoghenden Va-
 der toegheuen / dat hy de vrucht ghep-
 licht / en sonder alle besmettinghe des
 sondelicken natuers / bewaren en ver-
 houden kan. Want de sonde die in
 ons vleesch kleest / en doort natuerlick
 ghebruyck voortghebracht wordt / kan
 wel van ons wijcken / ende dies niet te
 min sal de menschelicke natuere euen
 wel staende bliuen / * gelyck het int be-
 gin sel in Adam was / † ende in de verrij-
 fenisse aller verkozen zyn sal.

Rom. 5. b. 12

Genes. 2. b. 15

en 5. a. 2. 3

† 1 Cor. 15 f. 50

Philip 3. c. 21

1 Thes 4. b. 15

Vraghe.

Hebby niet breedvers te verklare vā
 de wyse / hoe de Sone Gods mensch
 gheworden is?

Antwoorde.

En dinc is hier noch van noode
 te weten / namelick / dat hy mensche ge-
 worden is / niet dat hy zyn Godheyt af-
 geleyt / of verloren heeft / * maer dat hy
 hem vernederēde / de menschelicke na-
 tuere (alst gheseyt is) heeft aengheno-
 men / † euen wel nochtans de selue blij-
 uende / die hy was van den beghinne /
 so dat beyde dese verscheyden natuerē
 in Christo / sonder eenighe vermengin-
 ghe onder een ander / bestandich bleuē /
 * hoe wel hy zyn heerlickheyt hier op
 eerden / ende de glorie syner Godheyt /
 met de swackheyt der mēschelicker na-
 tueren bedeckt heeft. † Hier wt koemt

Web. 2. b. 14.

10.

1. Cor. 3. b. 10

Phil 2. a. 6. 7

Joan 17. a. 5

Joan. 3 b. 13

Van de Doodt

het / dat Christus onderwijlen in de
Schrift van hem seluen spreckt / na
syner Godlicher Natuere / die hy van
voor tbegin des werelts aen / gchadt
heest: * onderwijlen na zynder mens-
schelicker natueren / die hy tzynder tijt
aengenomen heest / ghe boren van der
Maeght Maria.

Joan. 17. a. 1
Ephe. 4. a. 8
& Joan. 1. a. 1

Vraghe.

Wat profiteert ons / dat de Sone
Gods / door aenneminge der mensche-
licher natuere / warachtich mensche ge-
worden is?

Antwoorde.

* Hier wt verstaen wy / dat hy ons
broeder is / ende dat wy alle te samen
met hem eens vleeschs ende bloedts ge-
mepnschap hebben: † ende na dat hy in
onsen vleesche Satjanam heest willē
ouerwinnen / bekennen wy / dat zyn o-
uerwinninge de onse is / * en dat wy in
een eewige gemepnschap syner hemels-
scher ryckdomen opghenomen zyn.

Heb. 2. b. 12
Joan. 1. b. 14

Heb. 2. b. 14

Rom. 8. b. 17
Ephe. 1. a. 3. cff
1. a. 6

Vraghe.

Wat heest de Sone Gods Iesus
Christus / meer om onsen wille ghes-
daen?

Antwoorde.

Gheleden onder Pontio Pilato,
ghecruyst, gestoruen, ende begrauen,
neder ghedaelt ter hellen.

Vraghe.

Wat is dat?

Antw.

Antwoorde.

Ick gelooue ende bekenne/ dat * Je
 sus Christus/ in dien tijdt dat Pilatus
 Stadthouder des Keysers Tiberij/ en
 Richter te Jerusalem was/ gheuangen
 is/ ende gheleden heeft / aen de galghe
 des crupcen veroordeelt/ ende also den
 schandelicken dootd ghestoruen / ende
 begrauen is / na de beschrijvinghe der
 Euangelisten.

Vraghe.

Waerom is dit gheschiet?

Antwoorde.

Niet van wegghen zyn der eygen son
 de/ * maer om de onse / en des gantsche
 werelts sonden wille / op dat hy door
 zyn + heylighe/ eenighe/ * ende ewighe
 offerhande/ + de sonde wech nemen/ en
 ons met God versoenen soude. * Daer
 om heeft hy hem allesins in des son-
 daers plaetse/ tegen den tooren Gods/
 als een recht Middelaer gheset/ Gods
 gherechticheyt ghenoech ghedaen/ + en
 ons also van sonde/ dupuel/ dootd/ en
 helle verlost.

Vraghe.

Is dan de gehoorzaemheyt Christi/
 zyn lyden ende dootd / de middel door
 den welken onse salicheyt ghewracht
 is?

Antwoorde.

* Ja sy vlylick / ende anders niet:

so dat wanneer wy den grondt ende

Elij

verse: 1 Pet. 1. 21. 24

Matt. 17. b. 18

Mar. 15. a. 1

Lucce 23. d. 33

19. a. 1

Esai. 53. a. 5

Rom. 4. c. 25

+ Joan. 1. c. 29

2 Cor. 5. c. 21

+ Heb. 7. c. 27

en 10. b. 10

+ Eph. 1. a. 7. en

2. a. 5

Coloff. 1. b. 14

en 2. b. 11

+ Esai. 53

+ Heb. 2. b. 14

1. Cor. 15. f. 54

Joan. 6. d. 38

Tit. 2. b. 14

Coloff. 2. b. 10

1 Pet. 1. 21. 24

Van de doodt Christi.

1. Cor. 1. d. 30. **Verskeringhe onser salicheyt willen**
 * Gal. 6 b. 15 **soecken/wp moeten tot dese verlossin-**
 Philip. 3 a. 9 **ghe komen/ † hier onse wijsheyt ende**
 1. Cor. 1 d. 30. eff **beroeminghe in stellen: door de welke**
 2 a. 2 **ons God * versoent/de sonde wech ghe**
 Rom. 3. c. 24. **nomen/† den dupuel ouerwonnē/* den**
 eff 5 b. 10 **doodt verslonden/† en de eeuwige heer-**
 1. Joan. 2. a. 2 **lickheyt ende salicheyt verworpen is.**
 eff 4 b. 10 **lickheyt ende salicheyt verworpen is.**
 Ephe. 2. b. 16 **lickheyt ende salicheyt verworpen is.**
 Esa. 2. a. 3 **lickheyt ende salicheyt verworpen is.**
 Dan. 9. c. 24 **lickheyt ende salicheyt verworpen is.**
 Zach. 3. a. 9. eff **lickheyt ende salicheyt verworpen is.**
 13. a. 1 **lickheyt ende salicheyt verworpen is.**

Vraghe.

Hoe so?

Antwoorde.

† Gen. 2. b. 17. *** Want de straffe die in ons vleesch**
 eff 3. b. 15 **betaelt moeste worden / van weghe**
 Joan. 3 b. 14 **der sonden/oy dat den rechtueerdigen**
 Col. 2. b. 14. 15 **Sherichte Gods genoegh gedaen sou-**
 Hebr. 2. b. 14 **de worden / nu in dat vleesch Christi/**
 Luce 11 c. 22 **(dat onse vleesch is) afghelept ende bes-**
 * Oze 13. b. 14 **taelt is.**
 Esa. 15. a. 8 **taelt is.**
 1. Cor. 15. f. 54 **taelt is.**

Vraghe.

2. Tim. 1 b. 10 **Konde ons niet op ander wyse ge-**
 1. Pet. 2 b. 18 **holpen / ende God te wieden ghestelt**
 1. Thess 5 b. 10 **worden / dan also door dat lijdē zyns**
 Dan. 9. c. 24. **Soons / ende door sulcke een schande-**
 Galat. 3 b. 13 **like doodt?**
 † Gen. 3. b. 13 **like doodt?**
 Rom. 8. a. 1. 2 **like doodt?**
 eff 5. a. 1. **like doodt?**

Antwoorde.

* Hebr. 2. b. 14 **Dit heeft also de gerechticheyt Gods**
 Ephe. 5. d. 30 **veruordert/ende heeft zyn der grooter**
 Luce 23. d. 33 **bermherticheyt en wijsheyt also ghe-**
 Joan. 3 b. 16 **leest/ * op dat also den swarē last onser**
 Rom. 8. d. 31 **sonden/daer de Sone Gods selue voor**
 1. Joan. 4. a. 9 **lijden moeste/ † en de onwysprekelicke**
liesde Gods (die oock synen eenigē So-
ne voor ons n3 gespaert heeft) ons dies
6: beter weggedruket mochte worden.

* Item/

*Item dat wy oock ons lijde en Cruyt
re/ de Heere dies te verbuldiger na dra-
gen/ + schande en versmaetheyt geerne
om synen wille lijden/ na dien dat wy
also met Christo tot heerlichheyt ver-
licht ende veruordert werden.

Uraghe.

Wat salmen by dat woordt/ Helle/
verstaen/rot de welke Christus neder
ghedaelt is?

Antwoorde.

Gheen verfiert voorburcht der Hel-
len/om de oude heylighe Vaders daer
wy te verlossen/ *want sy altydt in
weuchden geweest zijn/ende in de heyl-
lighe Schifcuere/wert oock nergkens
by den naem der Helle/sodanich voor-
burcht verstaen.

1. Cor. 2. c. 20.
21
Dhd. 2. a. 5.
1. Heb. 11. b. 34.
Rom. 8. d. 35.

Luce 16. c. 25.
Mar. 8. b. 11
1. Sam. 2. a. 6
1. Heb. 12. c. 22.
Apoc. 3. a. 4.
4. cid. 2. b. 34.

Uraghe.

Waer voor wort da dit woort/ Hel-
le/inde Schifcuere ghenomen?

Antwoorde.

+ Aldereerst voor de plaetse der ver-
doemde / rot de welke Christus niet
ghedaelt is. *Want hy alle lijden/ in het
Cruyce/steruende veruult heeft / daer
door hy de sonde/ende also de Doodt/
Dyuel/en Helle (+die alleen om ons
sonden wille/teghen ons krachtich wa-
ren)ouervonnen heeft.

Uraghe.

Hoe wert dit woordt/ Helle/meer in
de Schifcuere ghenomen?

Luce 16. c. 25.
Osee 11. b. 14
1. Cor. 15. 50
1. Tim. 7. c. 27
ende 9. b. 15
ende 23. b. 14
+ Joan. 19. d. 30
Coloss. 2. b. 12.
1. per. 2. c. 4.
1. Gen. 1. a. 6
Rom. 5. b. 12
ende 6. b. 10

C u

Ant:

Van de neders

Antwoorde.

Gen. 2 d 35

ende 43 b 14

ende 44 d 31

3. Reg. 2 a 6

Psal. 6. 135

b 17

Esai. 38 b 18

Eze. 32 c 21

† Psal. 18 a 5 6

ende 30 a 4

ende 49 b 15

ende 85

Tobie 13 a 2

1. Sam. 2 a 6

* Luc. 23 c 46

Actum 2 d 31

Psalm. 16 b 10

Ten eersten/voor een * graf/ en also de condicie der doode menschen. † Ten anderen/voor eenen wtersten angst en benautheyt der ziele. En in dese twee manieren/mach desen Artikel/ van de nederdalinge Christi/ oprechtelick verstaen wesen.

Vraghe.

Hoe so?

Antwoorde.

Mengaende deerste/ * dat hy warachtelick so ghestoruen ende begrauen zy/ dat zijn ziele tot den tyde der verrysenisse/van den lichame verschepde zynde/niet met den menschen op der Aerden geweest is/maer daer de verschepden zielen der geloouighen zyn/ naemlick/int Paradijs.

Vraghe.

Wat troost hebben de gheloouigen hier in?

Antwoorde.

Luce 9 d 30

ende 16 c 22

ende 23 c 43

Joan 5 c 25

ende 8 c 21

f. 51. 14 a 3

Ro. 14. b 10. 11

Phil. 1 c 23

Actum 7 f 59

* Luc. 23 c 43

Dat † haer zielen / tot den dach der verrysenisse/van de lichamen/ door de doode verschepde zynde / niet vergaen oft slapen / maer in blyschap zyn met Christo / in zyn Rycke / * als het den Moordenaer toe gheseyt was.

Vraghe.

Hoe mach desen Artikel van Christo/ op die ander wyse verstaen wesen?

Antwoorde.

Matc. 14 c 43

Wcb. 5 a 7

* Dat hy in zijn ziele gesmaect heeft alle

alle pynen ende angsten des toorns
 Gods/ende onser verdoemenisse/ in al
 zyn leuen: † Maer in sonderheyt aen Mat. 27 r. 46
 het hout des Cruyces/ suermidts dat * Esa. 53. 8 4
 hy de straffe der sonden des Werelts
 op hem ghenomen hadde.

Vraghe.

Wat vrucht is in dit verstant des
 angsts Christi gheleghen?

Antwoorde.

Dat hy niet alleen in zyn Lichaem
 het cruycighen/steruen/ende begrauen
 (waer af alder eerst ordentlick / in den
 Symbolo kortelic verhaelt wort) maer
 doek in zyn ziel/den swarē toorn Gods
 om onser sonden wille gheleden heeft/
 † in alle dingen sonder sonde geproeft/ heb. 4 b 15
 op dat wy/ niet alleē in de sware lasten
 des lichaems / maer oec in alle benaut-
 heden der ziele / Ja in de swaerste aen-
 uechtinge der wanhopicheyt/ in dit lij-
 den Christi/ sekeren troost hebben sou-
 den.

Vraghe.

Wat ghelooft ghy meer/van onsen
 Heere Jesu Christo?

Antwoorde.

Dat hy ten derden daghe wederom
 op ghesraen is/vanden dooden.

Vraghe.

Wat is dat?

Antwoorde.

Ich ghelouue ende bekenne / dat
 Jesus

Van de verrijse

Jesús Christus de Heylige Gods/son
 der alle vleckē ende sonde / niet konde
 van den *banden des doodts († die al-
 leene om der sonden wille / in de We-
 relt gekomen was) gehouden werden.
 By den welcken hy / * door zjn Godlic-
 ke kracht / de Doodt en̄ de Helle ouer-
 weldich / † is ten derden dage wederom
 opgestaen / * en̄ in een onghedelick en̄ on-
 sterfelic leuē † spnē Jongere verschene.
 Waaghe
Wat profijt bringhet ons de verrij-
senisse Christi?
 6.7.8.

Antwoorde.

Ofc 13 b 14
 * Daer door worden wy beuesticht /
 dat Doodt / helle / en̄ dupuel ouerwon-
 nen zjn / en̄ dat de sonde sekerlic wech-
 genomen / † de eeuwige gerechtigheyt ter
 stede gebrocht / ende ons (* so wy geloo-
 uen) by dē Vader verwouē is. † Dock
 is sy ons een seker pandt / dat wy vrij
 vanden Doodt / Dupuel / en̄ Helle / met
 onse lichamen verrijsen sullen. * Ver-
 haluen wy nu alle dinck met vroliche
 hertē / van de hant Gods verwachten.
 Waaghe.

Wat volghet nu meer van onsen
Heere Jesu Christo?

Antwoorde.

Dat hy opgheuaen is ten Hemel /
 en̄ sitt nu ter rechter handt Gods / des
 Almachtighen Vaders.

Waaghe.

Wat

Wat is dat?

antwoorde.

Ick gelooue/ en bekenne/ dat Iesus Christus (* die anders na de Godlike natuere altyt indē Hemel was) als hy zyn Ampt en Officie volbracht/ en zyn verrijfenisse ghenocchsaemlick bewes- sen hadde/ † oock met zyn lichaem/ int hooghe is oyghenomen / ende ten He- mel in de Godlike heerlicheyt verhe- uē/ daer ewige vrucht en salicheyt is.

Joan. 1 a 8
ende 2 b 13

Actum 1 a 9
Mat. 16 b 19
Luc. 24 f 50
Heb. 7 c 26

Vraghe.

Wat wil dat wesen / * dat Christus ter rechterhandt Gods is sittende?

1. Pet. 3 c 22
Heb. 16 c 21

antwoorde.

Dat is na mēschelike wijze gespro- ken/ daer by verstraē wort / † dat hy ooc (in de mēschelike natuere/ ouermidts datse met de godlike vereenicht is) ge- welt ende eere ontfanghen heeft ouer alle Enghelen ende Creatueren/ rege- rende met den Vader/ wt den eyghen Throon zynder heerlickheyt/ met ghe- lijcker kracht/ ende glorie ouer Hemel ende Aerde. * Also dat hem buygen sul- len alle knien/ hem dienen alle creatue- ren/ hem bekennen / ende aenbidden alle tonghen.

Ephe. 1 c 20
Coloss 3 8 1
Phil 2 a 9
1. Pet. 3 b 18

Rom. 14 b 14
Phil. 2 b 10
Esa. 45 c 23

Vraghe.

Waer toe ghebruyckt de Heere in sonderheyt/ dese spue Godlike eere en gherwelt?

antwoorde.

† Dat

Van de opuaert

Antwoorde.

Ephē. 1 c 21

22

Col 1 b 16

† Mat. 18 c 20

ende 28 c 20

Ephē. 4 a 8

* Dat hijt nu al/inden Hemel/ende op der Werden regere/ † den geloouige hier op Werden / althit tegenwoordich/ voor alle misual ghenadelick beware/ en beschermte/haer alle goet besorghe. Den Vader stadelick/ als een trouwe en bermhertich Priester en Watroon/ voor haer bidde/ † tot der tydt toe/ dat se alle met hem/ghelyck inden Hemel/ tot der ewigher cere ende heerlicheyt verheuen worden.

Uaghe.

Wat nut brengt ons tgelouue des Hemeluaerens Christi/ en zyns sittens ter rechter handt Gods?

Antwoorde.

Joan. 14 a 2

ende 17 c 25

† Ten eersten verskeret ons/ dat de wech ende inganck tot den Hemel/ der sonden haluen andersins ghesloten/ in Christs gheoyent is.

Ten anderen/ sal het ons in alle te ghenespoedt/ na den gheest/ als na den lichaem trooste/ en tot gedult verstercken: na dat het ons ghetuycht / dat wy sulck eenen gheweidigen † en vriendelicken voorbidder ende beschermmer by den Vader inden Hemel hebben.

Heb. 7 c 25

Rom. 8 d 34

* Ten derden/ sal sulck een gelouue ons herte ende ghemoet hier verwecken ende verheffen/ van alle Aertsche/ teghenwoordige/ sienlicke/ en vleesche/like/ tot Hemelsche/ toekomende/ on/ sienlicke

Phil. 3 a 8 c 20

Coloss. 3 a 4

Rom. 6 a 2

1. Cor. 8.

siellicke/ende gheestelicke dingen/ende also van desen Aerdrichke / tot den Hemel/† daer Christus onse Heere ende Hoost is/verheffen ende verwerckē.

Ephe. 1 c 22
ende 4 b 16
ende 5 c 23
Coloff. 1 b 18
ende 2 b 10

Uaghe.

Bekendy noch yet meer/van onsen Heere Jesu Christo?

Antwoorde.

Dat hy van daer hier toekomende is / om te richten de leuende ende de doode.

Uaghe.

Wat is dat?

Antwoorde.

Ik gelooue ende bekenne/dat mijn Heere Jesus Christus / * met zijn wachrichtich lijf en siellicke heerlicheyt des Vaders/wederom van den Hemel komen sal/† ende hem seluen verthoonen de gantsche werelt/* richtende alle menschen/die als dan op Aerden leuendich ende te nooren verstoruen zijn sullen:† ten trooste van allen geloouigen/ die hem tot een voor spraker/broeder/ende beschermmer bekennen: * en tot eewiger verdoemenisse aller ongheloouighen/ die hem niet hebben willen aen nemē/ noch ouer haer laten regneren.

Actum 1 b 11
Apoc. 1 a 7
Mat. 24 d 30
ende 25 d 31
Maec. 13 c 26
ende 14 g 62
† Apoc. 1 a 7
Maec. 14 g 62
* Rom. 14 b 11
2. Cor. 4 b 14
ende 5 b 10
2. Tim. 4 a 1.
1. Tes. 4 b 16.
† 2. Tes. 1 a 7
Mat. 25 d 32
Dan. 12 b 12
* Psal. 2 a 5 9.
Luc 19 b 15

Uaghe.

Wanneer sal dit Gherichte gheschien?

Antwoorde.

† Den Dagh ende Die is allen vleesche verborgen. * Wy sullen ons oock

† Mat. 24 d 16
Luc. 12 c 40
Maec. 13 d 35
Actum 1 a 7
des 11. Tess 2 a 2

Van de opuaert Christi.

- des tijts haluen niet seer bekommerē/
 Mat 24 d 33 * hoe wel de Heere ons vele int Euan-
 2. Theff. 2. a 2 gelie daer af gheleert heeft / waer wt
 men den dach kortelick verhopē mach.
 Luce 12 d 36 † Maer wy behoortē in sonderheyt al-
 tijt daer nā te staen / dat wy doen / een
 pegelick in synen roey / tghene dat ons
 vanden Heere beuolen is / op dat ons
 den tijt niet tot ontijt gewerde. Want
 daer toe sal ons des tijdts onsekerheyt
 Mat 24 c 45 alwech vermanen / * dat wy tot gheen-
 ende 25 c 21 der tijt onachtsaem / maer ghestadelick
 in de vreesse des Heeren leuen / † en met
 Luce 12 d 35 opgegoide lendenen ons gemoets / alle
 1. Pet 1 b 13 tijt bereydt staen / om den Heere Jesu
 2. Pet 3 b 12 Christo te ghemoet te gaen / en also / ge-
 lick de gesegende des Vaders / ons tot
 alle goede werckē / die wy onsen naef-
 ten ten oorboere / en goede doen konnē /
 Tit 2 b 13 neerstelick begheuen . * Sulcker wijsse
 wachtende op de salige hope / ende ver-
 schijninge des heerlicheyts des grootē
 Luce 12 c 43 Gods / ende ons Salichmakers Jesu
 Christi . † Want salich zynse / die den
 Heere also verwachten.

Vraghe.

Maer op dat wy voort gaē / so seght
 my doch / welck is dat derde deel / ende
 hoeft Artikel ons Christelicken ghe-
 loofs / dat wy dat Symbolum ghenoot
 hebben?

Antwoorde.

Jcl

Vanden Heylighen Gheest. Fol. 47.
 Ick ghelooue inden Heylighen
 Gheest.

Vraghe.

Wat is dat?

Antwoorde.

Ick ghelooue en bekenne/* dat daer
 is een heyligh Gheest/van den Vader
 en den Zone wtgaende/† met de welc-
 ken hy oock een warachtich leuendich
 God is/maer de derde Persoon/* de
 welcke in ons werckt/dat wy de salic-
 heyt/door Christum verworuen/deel-
 achtich worden:† Item/door des welc-
 ken kracht ende ingheuen/alle heylige
 Menschen ghesproken hebben/* ende
 blyuen wiens gawe wy niet goets doe/
 noch recht in Godlike saken verstaen
 konnen/ende hebben in ons oock niet/
 dan ydel duyfsternisse/onwetentheyt/
 ende gheueynstheyt.

Joan. 14 b 16.
 ende 15 c 26
 † Mat. 28 b 19
 1. Cor. 12 b 11
 1. Cor. 6 b 19
 Actum 5 a 2
 Gen. 1 a 2
 Joan. 7 d 39
 * Joan. 3 a 6
 Rom. 8 b 16
 12. Pet. 1 c 28
 11. Cor. 2 b 13
 ende 12 b 11
 Joan. 10 b 13

Vraghe.

Wat is dan des heylighen Gheests
 eyghen officie oft werck?

Antwoorde.

† Alle menschen (die pinner tot den
 verbonde des Heeren / in Christo be-
 hooren) tot heylighe Tempelen in den
 Heere heylighen/* datse hier namaels
 in haer sterffelick lichaem/ten ewigen
 leuen verrysen / ten oock God in haer
 woonende/nu hier hebben mogen/* en
 haer herte met des Vaders/ende des
 Doons kenisse verlichte / in alle waer-
 heyt

1. Cor. 3 b 16
 ende 7 b 19
 2. Thess. 2 b 13
 Rom. 8 b 11
 1. Joan. 3 c 14
 ende 4 b 2
 * Job. 14 c 23
 ende 15 b 20

Van den heylighen Gheest.

Galat. 5 c 22
Joan. 14 v 6
Ezech. 36 c 25
Jerem. 31 d 31

heyt leyden/ in den noodt en aenuueche
ringhe vertroosten/ * tot eenen leuendi
gen leuen bereyden/ tot alle goet sterce
hen / ende also aller verkorē menschen
herten so vernieuwen/ datse andere en
nieuwe menschen beginnen te wordē.

Vraghe.

Ma dien datter veel gheesten zijn/
hoe salmen dan desen heiligen Gheest/
van de menschelicke/ Weerlicke/ Dups
uelsehe/ ende ander boose gheesten ons
derkennen?

Antwoorde.

Wat dese spne voorghemelde vruche
2. Tim. 3 b 16 ten ende werkinge / † maer in sonder
22. Pet. 1 c 21 heyt wt de heylighe Schrift/ * de welc
ke/ na datse sekerlick door den heyligē
Gheest inghegeuen is/ moeten alle lee
ringhen (daer mede niet ouer een ko
Joan. 14 c 26 mende) eens anders geests zijn. † Wāt
ende 16 b 13 de heyligē Gheest kan hemseluen niet
contrarie segghen/ noch gheen nieuwe
leeringe in de Religie voortbringhen/
ghemerckt dat ons van den Heere be
loeft is/ * dat dit de laetste leere soude
zijn: die ons der haluen spnen Gheest
† 1. Cor. 14 c 26 Gheest / † dat hy ons dese leere verklar
Jeremie 31 re/ ende ons tot de werkinghe der sel
Ezech. 36 c 20 uer bringhe.

Vraghe.

Wat volghter meer?

Antwoorde.

Ik ghelooue een heylighe Chris
telicke

Van de Christlike Ghemeente. Fol. 42.
Relieke kercke, gemeynschap der Hey
lighen.

Vraaghe.

Wat is dat?

antwoorde.

Ick gelooue en bekenne een verga-
deringe der Christen geloouigē op eer-
den/ * van Adams tijde aen/ tot nu/ en
† noch tot den eynde des Werelts due-
rende/ * geheplicht door den heplighen
Geest/ † en als lidmaten in een lichaē/
onder een Hoofst te samen gheuoecht/
* tot harer opbouwinge/ int ghelooue/
en alle goede wercken: † alle dinck met
Christo/ en alle gauen Gods onder den
anderen/ door de liefde ghemeene heb-
bende.

Vraaghe.

Hoe gheschiet dese vergaderinge en
opbouwinge der Christelicker kercke?

antwoorde.

* Door de reyne leere/ en belijdinge
des Naems Christi / † door trecht ghe-
bruick der Sacramenten/ ende andere
kerckstichtinge ende regiment/ * daer
door sy oock by een ander gehoude/ en
van ander Decten onderschepde wort/
datnēse openlick vindē en sien mach.

Vraaghe

Iynse dan alle ghelouich/ heplich/
en rechtueerdich/ die also tot dese Ghe-
meente gedaen en vergadert worden.

antwoorde.

f y

Reense

Act. 10 c 29
ende d 34
† Mar. 16 b 18.
Luc 1 f 50
Jeremie 28
* Ephe. 1 a 4
ende 5 c 26
† Rom. 12 a 5
† Coloss 1 c 28
Ephe. 1 a 4
ende 4 b 12
Ti. Pet. 2 a 3
Ephe. 1 a 3
Galat. 3 c 28
ende 5 a 6
Coloss 3 b 11.

Mar. 16 b 16.
18
Joan. 10 b 16
† 1. Cor. 11 c 28
* Ephe. 2 c 20
ende 4 b 16
Esaie 59
Act. 4 b 10
2. Cor. 6 b 17
Ephe. 5 c 26
27
Marc. 16 b 16

Van de Christlicke Gemeynthe.

Mat. 17 d 30
2. Tim 2 c 20
Rom 9 c 21
1. Coz. 11 b 13
10 b 17
ende 14 c 23
† Heb. 10 c 22
2. Coz. 11 d 30

Keense trouwen. * Want daer veel boose ende gheueynsde onder zyn / t de welke nochtans / so langhe sy den Name Christi / ende de Artikelen des ghe loofs met den monde bekenne / de Sacramenten mede gebruycken / de Christelicke straffe ende vermaninge lydt saemlick diaghen / voor lidmaten der Christelicker Ghemeynten / ende des lichaems Christi te houden zyn.

Vraghe.

Hoe sal de Ghemeynthe Christi met de boose lidmaten handelen?

antwoorde.

Mat. 18 b 17
Galat. 5 b 12
1. Coz. 5 a 5
2. Joan b. 10
2. Thes. 3 b 14
Tim 3 b 10

Wanneer de boosheyt openbaer es der Ghemeynten seer hinderlick is / so * moet men se (als sy alle vermaninghe verachte) wt sluyten / ende de gantsche Ghemeynthe sal haer sonderlick geselschap schuwen.

Vraghe.

Oorsake?

antwoorde.

2. Coz. 7 a 9
b 10
2. Tes. 3. b 14
1. Coz. 5 a 5
† 1. Coz. 5 a 7
Rom. 2 a 1
† Mat. 18 a 8

† Op dat de boose also beschaemt / ende door oprechte leedtschap bekeert worden: * Item / dat de gantsche Ghemeynthe niet schijne de sonden te bewillighen / ten ten laetsten oock niet / door der booser exempel / met alderlepe sonden besmet worde: Waer door den Name Gods ghelastert wort.

Vraghe.

Wat volghet voordert?

Antw

Van de Christlike Ghemeynte. Sol. 43.

Antwoorde.

Vergheuinghe van sonden.

Vraghe.

Wat is dat?

Antwoorde.

* Ick ghelooue ende bekeune / dat in de heplige Christlike Ghemeynte / is eenen ewighen afaet ende vergheuinghe der sonden / so dat de Heere nimmermeer met haer int gerichtē treden sal / tom haer de sonde tot verdoemnisse toe te rekenen / of te straffen.

Esate 33 c 24.
Jere. 31 d 34
ende 33 a 8
Mat. 18 b 18
1. Joann. 2 a 2
Rom. 3 c 25
12. Col. 5 b 18

Vraghe.

So hoorē ick wel / dat de Christenen noch sonde hebben / hoe mach dan de voorgaēde Artikel staen / van der Christelicker Ghemeynten heplicheyt?

Antwoorde.

Gepde de Artikelen zyn euen waer.

Vraghe.

Hoe so?

Antwoorde.

* Want door tgeloooue in Christum / haer hooft en Grupdegom / is sy reyn ende heplich: Want gheen sonde noch onreynicheyt kan in Christo de Hone Gods zyn. † Maer aen haer seluen / is sy met menigerley gebreken ende sonden behanghen / diese daghelicks met smerte haers herten bekennt / hulpe ende ghenade by Christum soeckt / die by nochtans dagelicks met † synen geest / oock in haer seluen is heplighende ende vernieuwede: * Hoe wel des ouden

Eph. 1 c 22
ende 5 c 23. 25
1. Cor. 1 d 30
2. Cor. 5 b 18
† Rom. 7 b 13
1. Joann. 1 a 8. 9
Galat. 3 c 22
ende 5 b 17
* Psalm. 32 a 5
Matth. 6 b 12
Daniel 9 a 5
Rom. 7 c 24
† Joann. 3 a 5
* Rom. 8 a 1
ende 7 b 18
Joan. 15 a 2
Sol. 5 b 17

Van de Christlicke Ghemeynte.
menschen noch genoeghsaem in de ges-
loouighe sal ouerblijuen.

Uraghe

Hoe verkrijghen wy sodanige eer-
ghe verghewinghe der sonden?

Antwoorde.

1. Cor. 4. 6
ende 4. 30 25
Tit. 3. 5
† 1. Cor. 3. 6
* Tit. 3. 5
Eph. 2. 8 5

Rom. 3. 25
1. Pet. 1. 18
18
2. Joan. 1. 7
1. Cor. 5. 3
Col. 1. 1 20
Eph. 1. 7
Heb. 1. 2

* Niet door ons eyghen / noch oock
door eeniger mensche / oft verstoruen
heyligen weerdicheyt / wercke / oft ver-
diensten / maer alleene door de onuer-
diende bloote genade Gods / ende vol-
doeninghe ons Heeren Jesu Christis
† die ons met synē bloede / desen aclaet
gekocht heeft. Want zyn onschuldige
doodt / is de betalinghe voor onse schult
en sonde / na tgheluyt des Euangelys.

Uraghe.

Na dat ghy hier des Euangelys ge-
dencket / so seght doch / wat dat Euan-
gelium is?

Antwoorde.

Luc. 2. 10

Rom. 1. 3
ende 9. 5
Actum 2. 130
2. Tim. 2. 8

Dat is eyghentlick te segghen / een
volicke boodtschap / ende een verkon-
dinge der genaden ende liefden Gods
tonswaert / door Christum † synen een-
ghen Zone / geboren van den geslachte
te Davids / na den vleesche.

Uraghe.

Wien wordt dat Euangelium ver-
kondicht?

Antwoorde.

Mat. 10. 5
4. Regum 3

* Het wordt allen mensche verkon-
dicht / gelyck het alle menschen in hem
begrypt /

Van de verrysenisse des vleeschs. Sol. 44.
 begriypt/ * wtgheⁿomen die het moet: Rom. 5 b 12
 willens verachten/bespotten ende las: Tit. 2 a 4
 teren/ + daer en ruffche so bewijset son: 1. Tim. 2 a 4
 derlick zyn kracht in den armen van: 2. Pet. 2 a 9
 gheeste/die met hare sonden beladen: Luc. 14 b 12
 zynde/trouwelick arbeeyden/ op dat sp: 1. Cor. 5 a 8
 se quijt worden.

Vraghe.

Wat volchter meer?

Antwoorde.

Verrysenisse des vleeschs.

Vraghe.

Wat is dat?

Antwoorde.

* Ick gelooue ende bekenne/dat een: Erod. 3 a 6
 pegelick gestoruen mensche / ten wter: Esa. 26. b 19
 sten daghe sal wederom vanden doo: Ezech. 37. a 4
 den onsteruelick verweckt worden / so: Dan. 12 b 12
 dat eens peghelicks lichaem / dat ghe: Sophon. 3
 stouue/verrot/ende int water/ vper/oft: Luce 20 b 35
 Merde verteert is / met de ziele weder: Joon. 5 c 27
 vereenicht sal worden / ende van den: ende 19
 dooden opstraen / tgelijc als oock Chri: Mat. 22 c 23
 stus ons hooft / met zyn warachtich: b 31
 lichaem verresen is. 1. Cor. 15
 2. Cor. 5
 1. Cor. 15 a 4
 Luce 24 a 6
 Joon. 10 b 17
 1. Cor. 15 a 4
 Rom. 6 a 4
 ende 8 b 21

Vraghe.

Hoe is dat moghelick?

Antwoorde.

* Sp God/die sulcks sal wt richten/
 is gheen dinck onmoghelick/ t ghelyck
 hem niet onmoghelick geweest is/ den
 mensche wt niet te scheppen.

Vraghe.

Wat is dese verrysinge der lichame t Sen. 2. a 7

Van de ver

van noode? Waer het niet ghenoech/
dat de ziele alleene/oft in der heerlick-
heyt/oft in der schande waer?

Antwoorde.

Gen. 2 b 17
Phi 3 c 21
Luc 12 a 5

* Het heeft God also niet gelieft/dat
de mensche wt twee deelen/dat is/ziele
en lichaem/te hoope geset/en ter salies
heyt gheschapen zijnde/alleene na een
deel zijnder natueren/ouer soude bly-
uen/en dat ewich leue beerue: † Maer
op dat het lichaem mede ontfange/na
zijn werck/heeft God de gantsche ver-
rijzenisse des mēschē/vā noode geacht.

Waghe.

Sullen dan de menschen/na de ver-
rijzenisse/de selue wesen/diese nu zyn?

Antwoorde.

1. Cor. 15 c 20
Joan 5 c 28
ende 6 d 39
Rom 8 b 11
Apo. 20 b 12.

13
Joan. 2 c 22
2 Cor. 4 b 14
ende 5 b 10.
† Phil. 3 c 21
4. Thef. 4 b
14. 17

8 Cor. 15. f 52
Wat. 13 c 43
ende 17 a 2
1. Cor. 15 f 53

Phi. 3 c 21

* Ja sy voorwaer / so verre als het
haers lichaems warachtich wesen aen-
gaet/† na het exempel des op gestandē
Lichaems ons Heeren Jesu Christi.
* Maer de geloouige sullen in een an-
der ende ewelick onwisprekelicke ge-
daēte en schoonheyt verandert wordē.

Waghe.

Hoe so?

Antwoorde.

† Du ist een sondich / ende verhaluē
een swack steruelick ende vergancke-
lick lichaem/met veel ghebreken ende
sammer beladē. * Dan sal het gantsch
heplich/ende daerom een machrich/on-
steruelick ende onuerderuelic lichaem
zyn/

zijn / vif van allen iammer ende ghe-
breck / gantsch gheestelick / † met kracht Mat. 13. c. 42
ende eerlichheyt bekleedt / * als de En- * Mat. 21. d. 26
gelen Gods: † ia euē na dat voorbeeldt † Mat. 17. a. 2
op den Bergh Tabor / van Chusto den Luce. 9. c. 29
Apostelen vertoont.

Uraghe.

Die dat geloofde / soude hy hem ooc
van de doodt wel konnen verschrickē.

Antwoorde.

De natuere bringt het schrieken des
doodts mede. * Als wy sien in Christo: Luc. 22. c. 43
† ende nadien dat de doodt een straffe † Gen. 3. b. 19
der sonden is / so schrieken haer de men- † Col. 15. c. 28
schen daer sonderlick voren: welke Rom. 5. b. 12
schrickinghe de ghelouighe ouerwin- en 6. c. 23
nen / † nadien sy weten / dat het steruen Joan. 16. a. 2
haer den wech totter onsterflichheyt is: en 17. c. 24
derhaluen * de ghelouighe hier niet so Wet. 4. en 18
ongheerne haer ghelouighe vrienden * Psal. 1. c. 24
verliesen / † oft om hare wille so onma- † Theff. 4. b. 12
telick treuren sullē / als de heydenē die † Phil. 1. c. 24
gheen hope der verrysenisse hebbē: als † Theff. 4. b. 13
oock de Ackerman niet en treurt / om
het koren dat hy inder aerden ghewor-
pen heeft / ouermits dat hy eē versker-
de hope heeft des menichuuldighen en
eerlickē wederkoemste. * Summa / in Job. 19. c. 26
de opstandinge der dooden / hebben al- † The. 4. b. 14
tydt de gelouige haren troost gheset. † Col. 15. c. 28
f 51

Uraghe.

Welck is nu de leste artikel in dese
onse Christelike belydinghe?

F 8

Ants

Van het ees

Antwoorde.

Ick ghelooue een ewich Leuen.

Waghe.

Wat is dat?

Antwoorde.

Joan 5. c. 28

1 Cor. 15

1 Theff. 4. b. 13.

26

2 Cor. 4. b. 14

en 5.

Wat. 25. c. 46

* Ick gelooue en bekene / dat ick met ziele en lichaem wederom vereenicht na de verrijzenisse / ewelick in de hemelsche vreught en salicheyt / met Christo den Zone Gods / als een lidmate zijns lichaems leuen sal / en also dat Ghycke Gods beeruen. **Waghe.**

Hoedanighe sal de vreught des ewighen leuens zyn?

Antwoorde.

Esai 46. a. 4

1 Cor. 2. a. 9

Apor. 21

† Joan. 17. a. 3

1. Joan. 1. a. 2

en 3. a. 2

Luce 22. g. 69

1 Theff. 4. b. 16

1 Ap 21. a. 3. 4

Psal. 17

† 1 Cor 15. c. 28

* Dat en kan geender menschē tonghe wtsprekē / noch eenich herte begripen. † Maer daerin false sonderlick wesen / dat de gheloouighe lichamelick met haren ooghen / dat ewich Licht en opperste godt ewelick bekennen en aenschouwē sullen / ende met God ewelick vereenicht wordē: oock aller hemelscher goeden ewige gemeynschap en versadinge in hem hebbē. † Want God de Heere sal dan al in allē wesen.

Waghe.

Wat segt ghy vandē ongelouigen en godloosen / daer ic niet af en hoore?

Antwoorde.

1 Ap 5. a. 8

Esai 17. a. 3

Luce 16. c. 22

1 Theff. 1. a. 9

Joan. 5. c. 29

* Ghelick als sy verrijzen sullen ter ewiger schanden / versmaetheyt / ende verdoemenisse / also sullen sy van de vreught

vreught ende heerlickheyt der gheloo-
 uighen gantschelick berooft zyn: ende
 thaer deel sal wesen in het ewich vier
 ende in de wterste duysternisse / daer
 ewich wee / huylinghe / ende knerffin-
 ghe der tanden wesen sal.

Matt. 17. c. 49

en 8. b. 12

Marc. 9. c. 48.

44.

Rom. 2. c. 9

Apo. 20. b. 12

Vraghe.

Is daer oock yet aen ghelegghen / dat
 men desen artikel vanden ewigen Le-
 uen / ghelooouen sal?

Antwoorde.

Heer veel: Want waer desen Artic-
 kel niet ghelooft en wort / daer worden
 oock de andere Artikelen niet geloofst /
 oft te verghcefs ghelooft. Maer waer
 hy met warachtigen ghelooue aenghe
 nomen wort / daer brengt hy met hem
 veel goeds: te weten / wie de inder con-
 sciencien / vreught in God / * ende daer:
 om verduldicheyt in droefheyt / ia oock
 een verachtige aller tydelicker dingē /
 het zy goet / eere / oft leuen.

Heb. 11. b. e

Luc. 9. c. 24

Vraghe.

Ma dese wyse / waer dese laetste Ar-
 tikel niet wel de eerste?

Antwoorde.

Hy mach wel de eerste zyn in de mey-
 ninghe / maer de laetste in de wtleggir-
 ghe / ouermidts dat het ewich Leuen /
 dat eynde is aller dinghen die ons in
 de heylige Schrift / tot der godsalicheyt
 voortgebracht zyn.

Dat

Van bidden.
Dat derde deel des
Cathechismi: van dat Ghebedt
der gheloouighen Kin-
deren Gods.

Waghe.

Vat behoefmen meer tot
de Christelike Geligie?
Antwoorde.

Een recht ende stadich Ghes-
bedt / oft aenroepen des Goddelicken
1. Coi. 2. b. 14 Naems. * Want / gemerckt dat de men-
sche in hemselfen van alle goetd bloot
is / so verstaet hy niet vā de sakē Gods /
2. Pet. 2. a. 6 hy kan noch geloouen / noch goddelick
leuē / † so moer hgt al by God neerstelic
soecken / ende synen Naem aenroepen.

Waghe.

Ma dat ghy my van recht bidden
spreekt / so hoore ick wel / dat alderley
bidden niet verhoort wordt?

Antwoorde.

1. Sal. 5. a. 6 Het is also: * Want ghelyck het een
2. Jacob. 2. c. 23 sonderlick gelooue is / den welcken de
3. Jacob. 4. a. 2. 3 Heere de salicheyt beloest heeft / † also
ist oock een sonderlick ghebedt / dat de
Heere beloest heeft te verhooren.

Waghe.

Welck is dan een recht ghebedt?

Antwoorde.

1. Psal. 46. a. 1 Int welck pet ghebeden en begeert
† Matih. 6. a. 9 wort * van den Vader / † met oprechten
2. Marc. 10. e. 47 ghe-
3. Jacobi 1. a. 5

gheloonne en vertrouwen / * dat hy ons verhooren wil / in den Name Christi. Joan. 16. c. 23

Vraghe.

Nadien ghy seght / dat wy God den Vader aenroepen sullen / moghen wy dan de ghestoruen Hepligen niet aenroepen?

Antwoorde

* Christus onse Heere en Meester / Matth. 6. c. 9
 In dat ghebedt welck hy beloest heeft Luce 11. c. 2
 dat verhoort sal worden / seyt dat men
 alleene den Vader sal aenbidden ende
 aenroepen. Daerom die anders doet /
 die ghebruickt ten eersten sulck een ge
 bedt / welck gheen toefegginghe heeft.
 † Ten anderen so doet hy afgoderie / Esai. 43. d. 10
 als hy tghene dat God alleene epgent
 lick roekoemt / naemlick / dat hy onse
 God ende Vader is / die alleene almach
 tich is / ende van welcken men alleene
 * alle goedt te verwachten heeft / den Jacob. 1. h. 17
 verstoruen Heplighen ende creatueren Joan. 3. c. 17
 toe schryft. Want nadien dat de wa
 rachtighe aenbiddinghe / eenen Dienst
 Gods is / alst openbaer is † wt de ghebo psal. 50. h. 15
 den van God aen te bidden / so meuge
 wy geensins Hepligen oft ander crea
 tueren aenroepen. Maer sullen by So
 de alleene alle troost ende hulpe / in al
 wat ons gebieckt / soecken / * hem allee
 ne aenbidden / gelyck wy hem alleene Deut. 6. h. 13
 moeten dienen. ed 10. c. 10
Matth. 4. d. 10

Van bidden.

Uraghe.

Wat is indē Name Christi bidden?

Antwoorde.

Eph. 1. a. 3
Col. 3. b. 12. 13
Joann. 14. b.
13. 10

Dat is so veel/als na beuel Christi/
ende om Christus wille. * Want de Va-
der gheeft ons alleene alle dinck om
Christus wille. Daerom konnē die al-
leene bidden in den Name Christi / die
in hem ghelooouen/ende rechte Christe-
nen zyn: die oock nimmermeer yet sul-
len bidden ende begheeren/dat teghen
de eere Gods zy.

Uraghe.

Maer wat sullē de Christenē biddē?

Antwoorde.

Luce 11. a. 2
Matth. 6. a. 9

* Dat selue dat de Heere Jesus Chri-
stus synen Jongheren geleert heeft/ en
anders niet. Want wat mer dat ghe-
bedt (daer in/ al wat ons aen ziele ende
lichaem gebreekt/ begrepen is) niet o-
uer een koemt/ dat deuch niet.

Uraghe.

Hoe luydt dat ghebedt/ dat de Heer-
re synen Jongheren gheleert heeft?

Antwoorde.

O Vse Vader, die daer zyt in de
hemelen.

Geheylicht zy dynen Name.

Dyn Rycke toefome.

Dynen wille gheschiede, op Aerd-
den als in den Hemel.

Gheeft

Gheeft ons heden ons daghelicks
broodt.

Ende vergeeft ons onse schulden,
als wy vergeuen onse schuldenaerē.

Ende leydt ons niet in bekoringe.

Maer verlost ons vandē boosen.

Want dyn is dat Rycke, de kracht,
en de heerlichheyt, inder ewicheyt.
Amen.

Uraghe.

Wat is dat gheseyt: Wader onse die
daer zyt inde Hemelen?

Antwoorde.

Dat is geen ghebedt: maer de Heere
wilt ons daarmede tot den ghebede be-
reyden / dat wy door de aendenkinghe
der goedtheyt / almoghencheyt / en on-
begrypelicke heerlichheyt ons Gods /
int ghelooue versterckt worden / op zyn
Waderlicke hulpe ons dies te wijer ver-
laten / ende niet anders tot hem / dan
als kinderen tot haren lieuen Wader /
huplen / suchten / ende roepen.

Luce 11. 2.
Matth. 6. 9.
Psal. 102. 5. 12.
Esa. 63. 8. 7. 8.

Uraghe.

Waarom segt ghy / onse Wader?

Antwoorde.

Daarmede vermaent ons de Heere /
der broederlicher liefden teghen onsen
Naeſte / die ons te samē met een ander /
door Christum synē Zone voor kinde-
ren opgenomē / en tot erfgenamē aller
synes

Joan 1. 9. 12.
Ephes. 1. 6. 9.
Rom. 8. 15. 17.

Van bidden.

Matth. 23. 8. **spner goeden ghemaect heeft. † Daers om wy oock onsen Naesten / als broeders / ende eens Vaders kinderen / bekennen ende beminnen sullen / * ende den Vader oock trouwelick voor haer bidden.**

Uraghe.

Wat is dat gheseyt: Gheheplich worde dynen Name?

Antwoorde.

Eph. 6 b 18. 19
Coloss. 4. 2. 2
2. Thess. 3. 4. 1
Dan. 4.
Matth. 5. b. 16
1 Petr. 2. b. 12
Psalms. 140
Act. 4. 22. 9. 30

Dat is: * O lieue Vader / gheeft dat de reyne Deere / ende stemme des heylighen Euangeliums / ouer al recht ghepredickt / ende aenghenomen worde: op dat de heerlichheyt dijns weerden Naems / Hemel ende Aerde veruulle: † Dat alle creatueren dyne moghentheyt vreesen / dyne ewighe wysheden / op dijns woordts waerheyt vertrouwen / dyne onwtsprekelicke goetheyt louen / * haer totten prijse dijns Naems in alle ghehoorsaemheyt / godsalicheyt / heplicheyt / en gherechtricheyt stellen: Op dat ghy allene de Heere onse God bekennt / beleden / gheert / en aengebieden wort: † alle godloosicheyt / ende dijns heplichs Naems onteeringhe / tot schande worde.

Uraghe.

Wat is dat: Dijn Rijke toekome?

Antwoorde

Dat is: O Vader / vernielt dat rijke des Sathans / der sonden / ende des werelts /

relts in ons/ ende regiert ons door dy:
 nen heylighen Gheest: gheest dat wy
 dijn woordt gheloouen / op dat in ons
 dijn sijncke beghinne/ dat wy des seluē
 Erfgenamen worden / * dat het ghetal **Act. 3. a. b. c.**
 der ghelouwen daghelix vermeer:
 dert/ gheheplich/ ghesterckt/ ende in de
 eenicheyt des gheloofs gehouden wor:
 de/ † tot op den dach toe/ * dat ghy/ **1. Coz. 1. a. 8**
 God/ al in allen sulc wordē/ ende heer: **Philip. 1. a. 6**
 lick verschynen in dyne heylighen. **Coloss. 1. a. 6**
1 Thess. 1. a. 3
* 1 Coz. 15. c. 28

Uraghe.

Wat is dat: Dynen wille geschiede
 op Aerden als in den Hemel?

Antwoorde.

Dat is: O hemelsche Vader: Radien
 dat ons * vleesch/ † de werelt/ ende * Da **Galat. 1. b. 17**
 than dynē Name geerne wilden schen:
 den/ ende dijn sijncke te niet doen/ so **Rom. 7. b. 18.**
 weert sulcx/ O Vader/ ende gheest dat **23.**
 alle menschen/ een yeghelick in synen **† Joan. 15. b. 19**
 roep ende dienst/ dynen wille/ † (die al **1 Joan. 2. b. 15**
 leene heplich en goet is) ghehoorsaem **Jacob. 4. a. 4.**
 zyn/ dy * behaghen/ oprechtelick gheloo *** Luce 22. d. 38**
 uen/ † ende niet geduidt lyden/ tghene **1 Petr. 5. a. 8**
 dat ghy haer/ na dynen heyligen wille/ **March. 13. c. 28**
 tot haerder salicheyt oplegt. **† Rom. 7. b. 12**
* Tit. 2. a. 2
† Jacob. 1. a. 7.
b. 12
1 Petr. 1. a. 6. 7

Uraghe.

Waerom segt ghy: Op Aerden als
 inden Hemel?

Antwoorde.

Jnden Hemel wederstaet niemant
 den

Van bidden.

den wille Gods: maer op Aerden gaet
het niet so. Daerom bidden wy onsen
God / dat hy wech neme al dat synen
wille wederstaet / ende ons alleen ver-
leene/na synē Godlicken wille/met al-
der lust ende vrecht hier op aerden te
leuen/als het geschiedt in den Hemel.
Op dat also alle dinck/ *niet na onsen
wille / maer als van hem tot onser sa-
lichheit gheordineert / voort gae / ende
gheschiede.

Luce 9.1.23

Vraaghe.

Wat is dat wy bidden: Gheeft ons
heden ons daghelix broodt?

Antwoorde.

Dat is: O Hemelsche Vader / wy
bidde dy / dat ghy ons genadelick wilt
gheuen * ons lijfs neeringhe/kost ende
kleederē / † godsalige Ouerhept/wrede/
gesondthept/mitsgaders alle noocrust
des leuens / ter eeren dyns godlicken
Naems: * en dat met danckbaerhept late
ghenieten / † den armen ellenden daer
af mildelick dienen / ende also recht en
wel/na dynen wille ghebruycken.

1. Tim. 6. 8. 30
† Tim. 2. 8. 23

2 Tim. 4. 8. 4
Ephes. 5. 1. 20
† 2. Cor. 1. 2. 33

Vraaghe.

Wat is dat: Vergheeft ons onse
schulden/als wy vergheuen onse schul-
denaren.

Antwoorde.

Dat is: O Hemelsche Vader / * na-
dien dat al ons doē niet is dā ijdel son-
de voor dyn aensicht / † en onse schulde
da

Esais 64. 7. 6

Psal. 19. 8. 13

baghelic so grooter / so meerder worden / so en treedt doch niet met ons in tegherichte / † maer weest ons arme sondaers / * door Christum dynen Sone / ghenadich ende barmhertich / ghelijck als wy oock gheerne om dynen wille / van herten vergheuen / ende wel doen allen die ons leydt doen.

Vraghe.

Hoe koemt mē daer toe / dat wy onsen Naesten / die ons swaerlick misdaē heeft / vergheuen / hem van herten bezinnen / ende goetd doen meughen?

Antwoorde.

Als wy neerstelick bedencken / ende warachtelick geloouen / * dat ons Christus / doen wy noch zyn vpadē warē / onse sonden vergheuen heeft / en voor ons ghestouwen is. Want als de liefde Gods / ende ons Salichmakers Christi Jesu onswaert / recht int herte eēs geuaert is / so drijtse alle nydt wt / ende brengt de liefde voort tot onsen Naesten. In sonderheyt / als wy bekenen wat leydt ons onse Naeste doet / † dat het een verdiēde straffe is / daer de Heere ons onse sonden mede vergelt / * ende de strast / ende ons oeffent ter verduldicheyt.

Vraghe.

Wie van synen Naesten niet vergheeft / kan hy gheen vergheuinge van God verueruen.

Psal. 143. a. 2
† Luce 18. b. 13
* Joan. 15. a. 5
Hebr. 13. b. 15
c. 21.
Ephes. 2. off 3.
Luce 6. d. 37
Matt. 5. e. 44
en 6. b. 12

Ephes. 4. d. 18
Coloss 3. b. 12
Joan. 15. b. 12.
13.
1. Petrus. 2. c. 28

2 Sam. 16. a. d
1. Petrus 4. b.
16. a. 7.

Van bidden.

Antwoorde

Matth. 5. 6. 4. 4.
eff. b. 15

Matth. 18. 1. 2. 4

Psalm 53. 8. 4

* Meen hy: Wāt hem met rechte alle ghenade van den Vader ghewepghert wordt / † die selue thien dupsent pondt schuldich / tegen synē Naesten onbermt hertich is / ende hem de klepne schuldt niet wilt verlatē. * Maer wat wt krācheyt van ons int herte niet gātsch volmaecktelick geschien kan / wilt de Heere ghenadelick door Christum / niet toerekenen. **Vraghe.**

Wat is dat: Veydt ons niet in bekoringhe?

Antwoorde.

Luce 22. 6. 31

Ephes. 6. 6. 11

1. Cor. 10. 6. 12
2. Petr. 2. 8. 9

Dat is: O lieue Vader / wilt doch niet toelaten / * dat wy door Sathans bekoringhe / bedroghen ende verleydt / in sonde oft schande vallen / ende verderuen. † Maer gheeft ons door dynē Gheest / wijsheyt ende kracht / dat wy dē boosen versoeker ridderlick tegenstaen / ende de ouerwinninghe behouden. Ende als het dy ghelieft / ons met dynen versoekinghe te oeffenen ende proeuen / so helpt ons lieue Vader / dat wy onstraffelick beuonden wordē / * en dat de versoekinghe sulcx zy / dat wyse verdragen kunnen / op dat sy ons door lijdschaemheyt tuwaert reynighe / ende tot dynen sijcke bereyde.

Vraghe

Wat is dat: Verlost ons van den boosen?

Antwo

Antwoorde.

Dat is: O hemelsche Vader/bewaert
ende beschermt ons van Sathan / van
alle quaedt des teghenwoordighen le-
uens/des lichaems ende der zielē / * dat
Sathan door zijn tyrannie dagelicx te-
ghen ons aenricht: op dat wy tegen al-
le helsche poorten bestaen / ende dijn
ewich gheselschap in vreughden ghes-
nieten meughen.

1 Petr. 5. 8. 8
Jacob. 1. 8. 7

Vraghe.

Wat bediedt dat aenhangsel hier
toe ghedaen: Want dyne is dat sijcke/
de kracht / ende de heerlickheyt / inder
ewicheyt?

Antwoorde.

Dat vermaent ons / alle onse ghebe-
den in den loue Gods te beslypten / en
int herte te bedenckē: O Hemelsche Va-
der: Ick hebbe groote dinghen/by den
menschē onmogelick / ter glorien dijns
Naems/ende tot profite onser allē/aen
ziele ende lichaem / van dy ghebeden:
ghy zijt een * almachtich gloriens Ko-
ninck / vander ewicheyt totter ewic-
heyt/die daer lichtelick dyne kinderen
alle goedt verleenen / ende alle weder-
staende macht breken ende vernielen
kont/verlost ons ter eeren dijns godde-
licken Naems / van alle macht der hel-
len/ ende staet ons voor/ten ewighen
Leuen.

Psa. 50. en 40

Vraghe.

S 16

Wat

Van bidden.

1 Cor. 14. b. 16   Wat is dat gheseyt? Amen.

Antwoorde.

100
Dat is: O Hemelsche Vader/het geschiede doch al wat wy ghebeden hebben: ende nadien dat ghy beloest hebt te verhooren allen die dy in den Name dijns Soons met rechten gelooue anroepen/ wy betrouwē datt ons soek gewisselick also gheschien sal. Ende na dat ons ghelooue / der menschelicker swachheyt haluen/ hier toe ghebreckelick is / so wilt ons dat stercken: ende gheeft ons dynen heylighen Gheest/op dat wy dit Vader onse / int ghelooue bidden/ende tot alle onse ghebeden vā herten spreken meughen/Amen.

2. Cor. 17. a. 5

Dat vierde deel des Catechismi, van den Sacramenten.

Vraaghe.

Vat behoort meer tot der Christelicker Religie?

Antwoorde.

Het ghebruick der Ceremonien/diemen Sacramenten noemt/die vanden Heere Jesu Christo inder Ge meynten gheordneert ende inghesett
3114

zijn/om te ghebruycken / so langhe als
dit teghenwoordich leuen duert.

Vraghe.

Waerom heeft de Heere dese Sa-
cramentelike Ceremonien/ so wel int
nieuwe als int oude Testament/gheor-
dineert/ende beuolen te ghebruycken?

antwoorde.

Daer zijn in sonderheyt d'yn oorsa-
ken/waerom de Heere t'ghebruyck der
Sacramentelicken teekenen / so wel
int oude als int nieuwe Testament/in
zijnder Gemeynten geordineert heeft/
ende ghehouden wilt hebben.

Vraghe.

Welck is de eerste oorsake?

antwoorde.

Op dat sy ghetuyghenissen souden
wesen zijnder ghenaden onswaert/en
*als eenen verskerden Zeghel / onse Rom. 4. b. 11
Ghemeynschap ende vereeninge met
Christo/in zijn Gemeynte/verzegelen/
ende dat also ons ghelooue (dat an-
ders swack is) door haer ghebruyck
gheoeffent / ende tot aendachinghe
der hemelscher gauen opgericht soude
worden.

Vraghe.

Is dat niet des heplighen Sheests
epghen werck?

antwoorde.

Ja/het is gantschelick des heplighen
Sheests epghen werck/ *want hy ver- Joan. 16. b. 14

Sij

klaert

Van de Sacramenten.

2 Cor. 5. 2. 4. 5
Ephes. 1. 6. 13
en 4. 8. 20

Rom. 4. 6. 11

Klaert Christum/ ende † is een ewich/
krachtich ghetupghe aller leeringen en
ordinantien Christi / die in onse herten
de ghemeynschap Christi beseghelt.
Maer hy richt dat selue wt neuen dat
woordt ende gebruyck der Sacramen-
ten. * Den welcken sulcx wordt toeghe-
schreuen/ op dat wy oock wisten/ dat sy
gheen ijdele bloote teekenen zyn.

Vraghe.

Welck is de ander oorsake/waerom
de Sacramenten gheordineert zyn?

Antwoorde.

Dat sy ons al wech ons schulds en
officys/ ons leuen lanck vermanen/ en
daer toe verwecken souden.

Vraghe.

Hoe so?

Antwoorde.

Rom. 11. 6. 17
Ephes. 5. 8. 30
† Philip. 2. 6. 5
1. Pet. 2. 1. 21
Matt. 11. 1. 29

Na dien dat wy gheloouen/ wy zyn
Christen / * den Heere door zyn Ghe-
meynschap ingelijst/ † dat wy oock we-
ren ons officie te zyn/ dat wy de beelde
Christi/ in al ons leues handelinghe wt-
drucken/ ist dat wy deselue Sacramen-
ten niet willen verachtē/ ende onweer-
delick ghebruycken.

Vraghe.

Welck is de derde oorsake der Sa-
cramenten?

Antwoorde.

Dat sy teekene zyn des volcx Gods/
die

die de gantsche Ghemeente Gods/ als
 in een lijf vergaderen / ende van alle
 Secten afscheyden: in dien sy haer ge-
 bruyc eendrachtelic onderhoudt. * Jcē / 1 Cor. 10 b 16
 daer mede sy haer sonderlick in den 17
 dienst ende ghehoor:saemheyt des Hee-
 ren / bewijst te wesen / en als met eenen
 Eedt opentlick verbindt / oock den an-
 deren met haer exempel tot de warach-
 tige religie verweckt.

Uaghe.

Wat segt ghy van den ghenen / die
 de Sacramenten onweerdelick ghe-
 bruycken?

Antwoorde.

Na dien dat die / des Heeren bondt
 brekē / so zynse voor den Heere een grā
 wel: † daerom wordē sy oock als meyn: Gen. 17 b 14
 eedighe / van den Heere eewelick ver- Exod. 4 c 24
 worpen / so verre sy daer in bliuen.

Uaghe.

Wie ghebruyckt de Sacramenten
 onweerdelick?

Antwoorde.

Diese niet int ghelooue / liefde / ende
 ghehoor:saemheyt Gods ghebruyckt /
 daer toe ons alle wtwendich gebuyck
 der Sacramenten / leydē ende verwec-
 ken sal.

Uaghe.

Zyn de Sacramentē oock van noo-
 de ter salicheyt?

Antwoorde.

Na dien sy een ordinancie des Hee-
 ren.

Van de Sacramenten.

Mat. 23 b 19

Rom. 4 b 11

ren/ende ons op het verlies des salthepts/† in warachtige gehoorfaemheyt te ghebruycken beuolen zijn / so mach haerder ghebruyck / sonder schade der salicheyt/niet achter ghelaten oft veracht worden. † Hoe wel ons de Sacramenten in haer seluē niet salich makē.

Uaghe.

Wie salmen voor eenen verachter der Sacramenten houden en aensien?

Antwoorde.

Diese niet ghebruyct / als hy het na de ordinancie Gods doen kan. Want wie den Heere Jesu Christo warachtelick gelooft/ende zijn warachtich Discipel is/die en sal niet mogen laten/ met oprecht gelooue ende aendacht te ghebruycken/al wat onse Heere Christus gheordineert heeft/te ghebruycken.

Uaghe.

Hoe veel zijnder Sacramenten in Nieuwe Testament/van Christo gheordineert ende ingheset?

Antwoorde.

Men mochte wel veel Sacramenten tellen : Maer alfulcke Sacramenten zijnder niet meer dan twee: Namelick/ den Doop / ende dat Auentmael ons Heeren Jesu Christi.

Van het Sacrament des Doops.

Uaghe.

Wat is den Doop?

Ant

Antwoorde.

*Het is een beuel Christi ons Heer: Mat. 28 b 19
 ren/ tmet water te wasschen/ of te be: c 20.
 ghieten/ in den Name des Vaders/ des Mat. 16 b 15
 Soons/ ende des heylighen Gheests. † Ephe. 5 c 26
actum 8 b 12
 Vraaghe.

Waer vinden wy dit beuel Christi?

Antwoorde

In Mattheo spreekt de Heere Jē- Mat. 28 b 19
 sus tot synen Jongere: * Gaet henen/
 en leeret alle volckē / en dooptse in den
 Name des Vaders/ en des Soons / en
 des heylighen Gheests. Item/ Marci in
 xvi. Wie daer gheloofst ende ghedoopt
 wordt/ die sal salich worden: Maer so
 wie niet en gheloofst / die sal verdoemt
 worden. † Vraaghe.

Waerom is den Doop ingheset?

Antwoorde.

Tot een Sacrament des Godlichen
 verbonts/ t om te versegghelen de ghe- Mat. 28 b 19
 nade Gods/ ende de Euangelische be: c 20
 loftenissen/ * van de vergheuinghe der † actum 2 d 38
 sonden/ t van de wedergeboorte / ende ende 9 b 18
 eeuwige salicheyt/ ons vā God wt gena- † Tit. 3 a 5.
 den door Jesum Christum geschonckē.

Vraaghe.

Hoe sal ick dit verstaen?

Antwoorde.

Wy zyn alle vā natuerē wt Adam/
 * kinderen des toorens/ t ende des ewi † Ephe. 2 a 3
 ghen doots: Maer door Christum (in † Rom 5 b 12
 zyn gemeynschay aengenome) zyn wy Gen. 3 b 15
 wederom tot kinderen Gods ghestelt/ † 1 Cor. 15 c 22
* van

Vanden Doop.

Coloff. 2 b 13

*van alle onse aengheborn onreynicheyt/door het bloet Christi gereynicht/ en door zyn doot/van Sathans Aynke/en alle verdoemenisse verlost. Dit wort ons nu / eenen pegelicken bysonder/inden Doop sienlick voor ghelept/berupcht/ende (na menschelicke wyse te spreken) verseggelt.

Vraghe.

Welck is de ander oorsake/waerom den Doop gheordineert is?

Antwoorde.

Dat hy ons alwech vermane / ende verwecke tot gehoorzaemheyt der geboden Gods/dat wy de sonden steruē/ende den Heere Jesum in een nieu leuen/meer ende meer aentrecken / ist dat wy anders onse gemeynschapy met Christo/de welcke ons inden Doop beseggelt wordt/warachtelick bekennen.

Vraghe.

Welc is de derde oorsake des doops?

Antwoorde.

1. Cor. 12 b 13

Dat hy allen den genen die tot des Heeren verbondt behooren/te samen in een lijf vergadere/ende haer met haeren Sade van allen Joden/Heydenē/ende Secten afscheyde / ende also onder den Heere Christo / in synen eenighen Godsdienst/onderhoude.

¶ Vanden Doop der onmondighen kinderren.

Uraghe.
Wien koemt den Doop toe?

Antwoorde.

Allen den ghenen / die dat verbont
Gods/ende de leere des heyligē Euan-
geliums/door den Apostolen ghepre-
dicht/ * toe koemt. Want dat teecken/ Mat. 28 v 19
moet het ghene dat beteekent wort/
(welck in deser saken het sonderlickste
is)ende den seghel/de belostenisse vol-
gen. † Als door exempelen van tbegin- Gen. 17 v 7
sel af/in de heylige kercke te merckē is. b 10

Uraghe.

Schoort dan den Doop den kinde-
ren toe?

Antwoorde.

Ja hy vrijelick. * Want na dien dat 1. Cor. 7 v 14
de kinderen oock mede in de Gemeen- Gal. 3 v 27
te Gods tot des Heeren verbonde be- Mat. 28 v 14
hooren / so houden wy / mer der gant-
scher Christelicker Kercken / van der
Apostolen tyden af / dat men haer den
Doop ooc niet weeren mach: † gemerct Gen. 17 v 7
dat wy den onueranderlicken wille
Gods oock genoegsaemlick gheopen-
baert hebben in der besnijdinghe.

Uraghe.

Wat ghelijkenisse heeft den Doop
met de besnijdinghe?

Antwoorde.

Den Doop ende de Gesnijdenisse
zyn van eenen God ingheset / hebben
zen verstant/mysterie/ghebruypck/ ende
bedieninghe. Zy wysen ons oock op
Christum,

Vanden Doop.

Christum / ende vermanen ons onser officie. Daerom zynse doek een Sacrament / en wat Gods wille is int eene / dat is oock Gods wille int ander / al ist schoon datse door verscheyden wyse ende Ceremonien wtgericht worden. * Want wy niet op de werwédige Letter / maer op den Gheest ende sin siem moeten.

1. Cozint. 3.

Vraaghe.

Waerom dooptmen de knechtkens niet alleene / ende dat op den achtsten dach / ghelijck het gheschiedde in de besnydinghe?

Antwoorde.

Heb. 10. 21
Coloff. 2. b 11

Galat. 3. c 28

Coloff. 2. b 11

Tghene dat sulcke tijden ende persoonē aengaet († na dat het een figuerlick dinck was op Christum) is nu door Christum gheeyndt / die nu tot allen tijden / al in allen is / * in den welckē / noch man / noch wijf / noch knecht / noch maghet / noch oock oudt noch ionck geldt: die alle in Christo sonder onderscheyt / versoent / gereynicht / ende ten ewigē leuen ghebracht zyn / ten zy datse haer / door haer eyghen ongeloooue / van sulcke ghenade wt sluyten. † Daerom wy Christenen nu niet na de Joodische wyse also ghebonden zyn / aen seker tijden oft persoonē / die nu alle / der liefden dienen ende wijcken moeten.

Vraaghe.

Maer

Maer hoe mach men de kinderen doopen/aenghesien dat het ghebruyck des Doopsels/tgheloooue ende gehoorsfaemheyt is eyffschende/daer de kinderen niet af weten?

Antwoorde.

Shelijck als men int Oude Testament / de kinderen besnyden mochte/ Gen. 17 b 29
 *die God niet onbequaet gheacht heeft
 der Besnydinge/hoe wel sy van de geslooue ende ghehoorsfaemheyt wepnich verstonden/ de welke tghebruyck der Besnydenissen/tot dier tijdt niet minder dan nu de Doop was eyffschede. Heeft dan God synen wille ende genade aen den kinderen des Ouden Testaments hier in gheopenbaert / met recht segghen wy / dat den wille Gods nu niet verandert is/ noch zijn ghenade vermindert.

Claghe.

Hoe sal ick dit verstaen?

Antwoorde.

Al wat den kinderen in haer seluen gebreecht/dat hebben sy in Christo onsen Heere/† die haer swacheyt op hem Eph. 3 2 4
 gheladen heeft/ende die haer/ ende aller Christenen * volheyt is zijn gheloo- Coloss. 2 8 9
 ue ende ghehoorsfaemheyt wordt haer wt ghenade toe gherekent / door welkens Geest/† sy oock Tempelen Gods 1. Cor. 6 19
 gheheplicht worden/ so wy pimmers bekennen/dat Christus haer hooft ende
 Salichs

Van den Doop.

Salichmaker is / ende datse oock niet
tot den lichame Christi behooren.

Vraghe.

Sullen wy dan niet wijer conscien-
tien / onse kinderen / als ghelooouighe la-
ten doopen?

Antwoorde.

Sonder twijfel : Want na datse
voor ghelooouigen int gherichte Gods
gheacht worde door Christum / die het
al in haer (als geseyt is) veruult / so sal-
mense oock als ghelooouige doopen / op
dat haer door den dienst der Kercken
betuycht worde / datse des Heere Christi
lidmaten zijn. Want dat behoort
der Kercken Christi toe / datse des
Heeren lidmaten / van de lid-
maten des Duyuels / met
haren dienst / ter glo-
rie Gods onder-
scheiden.

Van den Nach- male ons Heeren Christi.

Vraghe.

Vat is dat Nachmael ons
Heeren Jesu Christi?

Antwoorde.

Het is een *insettinge Christi / daer
mede

Mat. 26 c 26
Mat. 14 c 12.
Luce 22 v 19.
1. Cor. 11 c 23

mede in de herten der geloouighen be-
 tuycht ende verseggelt wort / [†]de ghe-
 meynschap des lichaems ende bloedts
 Christi/ als wy dat broodt en den kelck
 des Heeren ghenieten/ na zyn beuel in
 ghestelt/ tot zyn der ghedachtenisse/ tot
 dat hy weder come.

1. Cor. 10 b 16
 ende 11 c 24
 25. 26
 Luc. 22 b 19

Vraghe.

So ist dan gheen bloodt teecken?

Antwoorde.

Neent: Wāt wy int Nachmael een
 gheestelike spijse ende dranch ontfan-
 ghen/ in haer begrippe (wt des Hee-
 ren eyghen inserttinghe) [†]de ghemeyn-
 schap des warachtigen lichaems ende
 bloets Christi. Geneuen welcker ghe-
 bruyck/ hy alwech teghenwoordich is/
 ende hem krachtelick bewijst/ als ment
 na zyn der inserttinghe wericht.

1. Cor. 10 b 16

Vraghe.

Hoe supde de inserttinge Christi van
 het Nachmael?

Antwoorde.

* Onse Heere Jesus, inder nacht
 als hy verraden werdt, nam hy dat
 broodt, danckte, bracke, ende gaf sy-
 nen Jongeren, ende sprack: Neemt,
 eet, dat is mijn Lichaem, dat voor v
 ghegheuen werdt. Sulck's doet, tot
 myner ghedachtenisse:

Desghelijcken nam hy oock den

Van het Nachmael.

Kelck na den Auenmael, danete, ende
de gaf haer dien, ende sprack: Drinket
ket alle daer wt, Dit is den kelck des
Nieuwen Testaments, in mynen
bloede, dat voor v, ende voor velen
vergoten wordt, tot vergheuinghe
der sonden. Sulcks doet, so dickmael
als ghy het drinket, tot mijnder ghe
dachtenisse.

Vraghe.

Waer toe is het Nachmael in son
derhept ingheset?

Antwoorde.

Ten eersten / dat het ons beseghele
de ghemeynschap des warachtighen
lichaems ende bloets Christi / met alle
vruchten ende gauen / ons door synen
lichame ende bloede verworuen.

Vraghe.

Waer wt bewijst ghy dat?

Antwoorde.

Wt de woorden des Nachmaels/
die oock dat selue mede bringē. Want
als hy ons gebiedt zyn lichaem te eten/
ende zyn bloet te drinkē / dat is / doot
ghelooue ons voedtsel ten ewigen le
uen / van zyn lichaem ende bloet / te ne
men: hanght hy daer aen / Dat voor v
ghegeuen wort / voor v vergoten wort
Dat hy mede te kennen geeft / t bewij
is

Joan. 6 c 27

1 Joh. 2 v 14

le wy zyns lichaems ende bloets deelachtich zyn/ ouermidts wy nu int ghe
 looue vleesch van synen vleesche/ende
 beenen van synen beenen / † hy ons
 hooft/ende wy zyn lidmate zyn / dat
 wy oock deelachtich zyn/alles des / dat
 hy door zyn offerhande/ende bloetwer
 ghietinghe/verwouen heeft. Welck is
 † versoeninghe met God den Vader/
 † vergheuinghe der sonden/ † gherech
 ticheyt/ † ende dat ewich leuen.

Ephē. 5 d 30

Ephē. 1 e 23
ende 4 b 15

1. Joan. 2 a 2

Rom. 3 d 35

† Ephē. 1 a 7

Coloss. 1 b 14

Heb. 9 b 12

1. Pet. 1 b 19

† 1. Cor. 1 d 30

2. Cor. 5 e 21

† Joan. 6 e 40

ende 11 e 25

† 1. Cor. 10 b 17

Vraghe.

Welck is de ander oorsake van des
 Nachmaels in settinghe?

Antwoorde.

Dat het ons (die daer geloouen/dat
 wy alle † te samen een lichaem Christi
 zyn) vermans/ ende verwecke / dat wy
 dat selue oock onder een ander bewij
 sen/ende also een tot den anderen ghe
 sint zyn/in alle weldadicheyt / saecht
 moedicheyt/ vriendelichheyt / ghedult/
 ende liefde/ ghelyck als wy weten/ dat
 Christus onswaert ghesint is. Ten 3°
 dat wy anders dat Nachmael ton
 weerdelick ontfanghen/ ende ons also
 des lichaems ende bloets Christi be
 schuldich willen maken.

1. Cor. 11 e 27

Vraghe.

Welc is de derde oorsake des Nach
 maels?

Antwoorde.

Dat het 3° een Sacramentelick tees

h y ken/

Van het Nachtmael.

ken / onderscheydende de Ghemeynte Christi van alle andere Godloose hoopen. Daer wy oock ons seluen / als met zenen Eedt / inden dienst ende gehoorsaemheyt Christi verbinden / ende die andere oock met ons exempel / tot der warachtigher religie verwecken.

Vraghe.

Wien behoort dat Nachtmael toe?

Antwoorde.

Alle boetueerdige en geloouige Christenē / die in der waerheyt tot den lichame Christi behooren / en in warachtige gehoorsaemheyt en vreesse des Heeren / in warachtige liefde haers naesten / leuen. Oock die bereypt staet / de leere des heylighen Euangeliums / midden int Cruyce des noodts ende doodts te behouden / behyden / en beschermen. Daer toe dan hem een yegelick yrouen sal.

Vraghe.

Wat seght ghy van den ghenen / die dat Nachtmael met der Ghemeynte Christi nemmermeer houden?

Antwoorde.

Die behooren den lichame Christi niet toe / so zyt wt verachtinge ende hardtneekicheyt achter late; namelijk / wanneer zyt na des Heeren ordinantie bekomen mogen / en nochtans euen verachten te gebuyckē. Want (als hier voren geseyt is) die den Heere oprechtelick geloost / soude nemmermeer de in-

sectins

settinghe des Heeren kunnen onder-
laten/als men in den Apostelē wel kan
mercken.

Uaghe.

Ma dien dat Paulus segt / dat hem ^{1 Cor. II. c. 28}
een mensche proeuen sal/ ende also vā
desen broode eten: Hoe gaet dat toe?
oft wāneer eet de mensche weerdelick
dat Auondmael?

antwoorde.

Wt ons seluen kunnen wy dat nimm
mermeer weerdich zyn. Maer als dan
rekent ons God weerdich te zyn syner
hemelscher gauen/ als wy de vergeuūt
ghe der sonden/ en eewighe Salicheyt/
alleene in de doot Christi stellen: ende
ons in allen van herten begheuen na
synen wille / dat wy teghen onse con-
sciencie niet sondighen.

Uaghe.

Worden wy ooc daermede onweer-
dich / dat wy niet den onweerdighen
daer toe gaen?

antwoorde.

Niet met allen / so verre wy in zyn
sonden niet bewillighen: ende hem (als
sy ons bekenet zyn/ ende tot hem eenent
toeganch hebbē) trouwelick vermanē/
oft door een ander vermanen laten.

* Want het niemandt alleene toestaet / ^{1 Cor. 5.}
pemandt wt te sluyten/ maer het is het
werck der gantscher Ghemeenten. De
Hij welke

Van het Nachmael.

welcke doock alwech in deser saken (ghe
lyck als in alle ander) sien moet / wat
beterlick is : op dat tot een verstoornis-
ghe niet ghedijē / dat vanden Heere tot
opbouwinghe gheordineert is.

Eynde des Cathechismi.

Hoe langhe het zy

dat de Boeckdruckerie, oft Print-
terie gheuonden zy.

NA der gheboorte Christi / duysent
vierhondert ende veertich Jaer / is
opgheresen onder den Keyser Fre-
derick den derde / de Kunst des Boeck-
druckens / in de Duytsche Landen /
van Johan Genseuleesch / te Mentz :
Hoe wel dat sommighe deser Kunst
vindinghe toeschryuen / Johan Gut-
tenberch / van / ende te Strasburch. De
derde segghen / dese Kunst zy bedacht /
ende opgekomen van Johan Guten-
berch / eenen Ridder te Mentz / Anno
duysent / vier hondert / ende vijftich.

Hac Sebastian. Franc.

De Drucker aen den Leser.

A Enghemercht dat dese groote Cae
thechismus ooc so gantsch nuttich
en noodich der Gemeynte Christi
is / als eenich ander Boeck inder Ghes
meynte: (want in desen Cathechismo/
kannen van alle artikelen/ die welcke
in den kleynen Cathechismo/ wel ghes
handelt worden/ breeder verklaringhe
vinden/ om also eenē sekerē/ gewissen/
en vasten grondt zyns gheloofs te leg
ghen: te weten/ in Christum recht te be
kennen/ in beyde syne warachtighe na
tueren/ ende in zyn Ampt / dwelck het
meeste is/ beneuen alle andere schoone
ende warachtighe leeringen / daeruan
men hier in kan onderricht worden) so
hebbe ick het voor goet aengesien/ tot
groot behulp des Lesers/ geen arbeydt
sparende/ de aenwysinghe des selfden
Cathechismi / de welcke tot noch toe
seer verwerret/ en schadelick verdraept
ghesraen hebben / so veel my mogelick
is/ in rechte oorden te bringē/ met aen
tescheninge der versen getalen. Ende
bidde derhaluen alle liefhebbers der
waerheyt/ sy willen desen mynen slech
ten arbeydt/ in dancke aennemē. Want
ick hebbe ghedaen dat ick ghekonnen/
ende niet dat ick ghewilt hebbe. Daert
wel in Christo.

Mijn verwerf is God.

1070709

**Das ghemeyne ende Tysen ghetal,
by malkander / tot behulp
des Lesers.**

i	ii	iii	iiii	v	vi	vii	viii	ix	x	xi	xii	xiii
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
xiiii	xv	xvi	xvii	xviii	xix	xx	xxi	xxii				
14	15	16	17	18	19	20	21	22				
xxiii	xxiiii	xxv	xxvi	xxvii	xxviii	xxix	xxx					
23	24	25	26	27	28	29	30					
xxxi	xxxii	xxxiii	xxxiiii	xxxv	xxxvi	xxxvii						
31	32	33	34	35	36	37						
xxxviii	xxxix	xl	xli	xlii	xliii	xliv	xlv	xlvi				
38	39	40	41	42	43	44	45	46				
xlvii	xlviii	xlix	l	li	lii	liii	liiii	lv				
47	48	49	50	51	52	53	54	55				
lvi	lvii	lviii	lix	lx	lxi	lxii	lxiii	lxiiii				
56	57	58	59	60	61	62	63	64				
lxv	lxvi	lxvii	lxviii	lxix	lxx	lxxi	lxxii	lxxiii				
65	66	67	68	69	70	71	72	73				
lxxiiii	lxxv	lxxvi	lxxvii	lxxviii	lxxix	lxxx						
74	75	76	77	78	79	80						
lxxxi	lxxxii	lxxxiii	lxxxiiii	lxxxv	lxxxvi							
81	82	83	84	85	86							
lxxxvii	lxxxviii	lxxxix	lxxx	lxxxi	lxxxii	lxxxiii						
87	88	89	90	91	92	93	94					
lxxxiiii	lxxxv	lxxxvi	lxxxvii	lxxxviii	lxxxix	lxxxx	lxxxxi	lxxxxii	lxxxxiii			
95	96	97	98	99	100	101	102	103				
lxxxxiiii	lxxxxv	lxxxxvi	lxxxxvii	lxxxxviii	lxxxxix	lxxxxx	lxxxxxi	lxxxxxii	lxxxxxiii			
104	105	106	107	108	109	110	120	130				
lxxxxiiii	lxxxxv	lxxxxvi	lxxxxvii	lxxxxviii	lxxxxix	lxxxxx	lxxxxxi	lxxxxxii	lxxxxxiii			
140	150	160	170	180	190	200	300	400				
cccc												
500	1000											

OCN 67579592